

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра німецької філології

На правах рукопису

ГУРКО АННА АНАТОЛІЇВНА

**ДИСКУРС НОВИН
В УКРАЇНСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ**

Спеціальність: 035 Філологія

Освітньо-професійна програма: Мова і література (німецька). Переклад

Робота на здобуття освітнього ступеня «МАГІСТР»

Науковий керівник:

ГАЛИЦЬКА ОЛЕНА БОГУСЛАВІВНА,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології

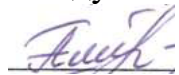
РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № **5**

засідання кафедри німецької філології

від « **20** » листопада 2025 р.

Завідувач кафедри

доц. Людмила ПАСИК

Луцьк 2025

АНОТАЦІЯ

У ВКР досліджено питання науково-теоретичні та практичні основи проблеми дискурсу новин в українській та німецькій лінгвокультурах.

Здійснено цілісний теоретичний аналіз дискурсу медіа та новинного мовлення. Визначено проблематика ролі медіа в формуванні суспільної свідомості.

Наголошено на лінгвокультурному контексті новинного дискурсу, що передбачає дослідження особливостей української та німецької лінгвокультури в новинах. Проведено аналіз взаємодії мови та культури в новинному дискурсі. Дослідження лінгвокультурного контексту новинного дискурсу дало змогу встановити, що у різних джерелах у зміст лінгвокультури включаються образи, прецедентні тексти та імена, цінності, традиції, арсенал мовних засобів і символів.

Проаналізовано новинні тексти онлайн-ресурсів «Україна молода», «День», «Дзеркало тижня» та «Die Zeit», «Der Spiegel», «Deutsche Welle» українською та німецькою мовами відповідно. Виявлено, що культура, мовлення та дискурс пов'язані з тим, як людина ставиться до мовних знаків, як виражає свої переконання, оцінки, почуття та наміри, коли створює та розуміє мовні дії у дискурсі. Мова новинних текстів у лексичному наповненні найчастіше є стриманою (через використання кліше та штампів), відстороненою, зі значним ступенем узагальнення (за рахунок великої кількості складноскладових слів та слів із абстрактним значенням). Водночас, різноманітна лексика і термінологія «оживляють» дискурс, додають йому національної специфіки.

Ключові слова: дискурс, новинний дискурс, медіа, лінгвокультура, лексика, термін.

ZUSAMMENFASSUNG

In der Masterarbeit werden die theoretischen und praktischen Grundlagen des Nachrichtendiskurses in der ukrainischen und deutschen Linguokultur untersucht. Es wurde eine umfassende theoretische Analyse des Mediendiskurses und der Nachrichtensprache durchgeführt. Die Problematik der Rolle der Medien bei der Bildung des gesellschaftlichen Bewusstseins wurde thematisiert. Besonderes Augenmerk gilt dem linguokulturellen Kontext des Nachrichtendiskurses, was die Analyse der Besonderheiten der ukrainischen und deutschen Linguokultur in den Nachrichten einschließt. Die Wechselwirkung von Sprache und Kultur im Nachrichtendiskurs wurde analysiert.

Die Untersuchung des linguokulturellen Kontexts des Nachrichtendiskurses ermöglichte es festzustellen, dass in verschiedenen Quellen unter dem Begriff „Linguokultur“ Bilder, präzedente Texte und Namen, Werte, Traditionen sowie ein Repertoire sprachlicher Mittel und Symbole verstanden werden. Es wurden Nachrichtentexte aus den Online-Quellen „Ukrayina Moloda“, „Den“, „Dzerkalo Tyschnja“ sowie „Die Zeit“, „Der Spiegel“, „Deutsche Welle“ in ukrainischer und deutscher Sprache analysiert.

Es wurde festgestellt, dass Kultur, Sprache und Diskurs mit der Haltung des Menschen zu sprachlichen Zeichen sowie mit der Art und Weise verbunden sind, wie er Überzeugungen, Bewertungen, Gefühle und Absichten ausdrückt und sprachliche Handlungen im Diskurs produziert und interpretiert.

Die Sprache von Nachrichtentexten ist im lexikalischen Gehalt häufig zurückhaltend (aufgrund der Verwendung von Floskeln und Formeln), distanziert und durch einen hohen Grad an Abstraktion geprägt (durch den Gebrauch zusammengesetzter und abstrakter Wörter). Gleichzeitig beleben vielfältiger Wortschatz und Terminologie den Diskurs und verleihen ihm nationale Spezifik.

Schlüsselwörter: Diskurs, Nachrichtendiskurs, Medien, Linguokultur, Wortschatz, Terminologie.

SUMMARY

The thesis explores the theoretical and practical foundations of the issue of news discourse in Ukrainian and German linguocultures.

A comprehensive theoretical analysis of media discourse and news language is conducted. The role of the media in shaping public consciousness is highlighted. Particular attention is paid to the linguocultural context of news discourse, which involves studying the features of Ukrainian and German linguocultures as reflected in news texts.

The interaction between language and culture in news discourse is analyzed. The study of the linguocultural context of news discourse made it possible to determine that various sources include images, precedent texts and names, values, traditions, a set of linguistic means and symbols in the concept of linguoculture.

News texts from online sources such as “Ukrayina Moloda”, “Den”, “Dzerkalo Tyzhnia” and “Die Zeit”, “Der Spiegel”, “Deutsche Welle” were analyzed in Ukrainian and German, respectively.

It was found that culture, speech, and discourse are connected with how a person relates to linguistic signs, expresses beliefs, evaluations, emotions, and intentions when producing and interpreting speech acts within discourse. The language of news texts is often restrained in lexical content (due to the use of clichés and formulas), impersonal, and characterized by a high level of generalization (because of the frequent use of compound words and abstract vocabulary). At the same time, diverse vocabulary and terminology “revive” the discourse and add national specificity to it.

Keywords: discourse, news discourse, media, linguoculture, vocabulary, terminology.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДИСКУРСУ НОВИН	
1.1. Визначення терміна «дискурс».....	6
1.2. Особливості новинного дискурсу.....	15
1.3. Лексичні та термінологічні аспекти новинного мовлення.....	19
1.4. Роль медіа в формуванні суспільної свідомості.....	26
РОЗДІЛ 2. ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ НОВИННОГО ДИСКУРСУ	
2.1. Лінгвокультура: поняття та значення.....	30
2.2. Особливості української лінгвокультури в новинах.....	33
2.3. Особливості німецької лінгвокультури в новинах.....	37
2.4. Взаємодія мови та культури в новинному дискурсі.....	39
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ НОВИННОГО ДИСКУРСУ	
3.1. Методологія дослідження: вибір матеріалів, критерії аналізу.....	44
3.2. Аналіз новинних матеріалів українських медіа.....	46
3.3. Аналіз новинних матеріалів німецьких медіа.....	53
3.4. Порівняльний аналіз: подібності та відмінності.....	63
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Наразі значення медійної комунікації неухильно зростає, адже від коректного тлумачення новин залежить вирішення численних соціально-політичних викликів. Насамперед, зацікавленість у мові медіа загалом зумовлена специфікою сьогодення: стрімким прогресом інформаційних технологій, зростанням ролі засобів масової інформації та орієнтацією на глобалізаційні процеси, а також наявністю конфліктів різного рівня. В умовах, коли публічне слово має надзвичайну вагу, саме відтворення суспільно-політичної інформації стає однією з провідних проблем перекладознавства та лінгвокультури.

Обсяг оприлюднених новинних текстів, адресованих іноземній аудиторії, доволі значний і, пропорційно до розширення міжнародних контактів, продовжує зростати. Це охоплює виступи урядовців, партійних лідерів та громадських активістів; матеріали міжнародних, урядових і неурядових організацій; публікації, зосереджені на проблематиці миротворчої діяльності, скорочення озброєнь, національно-визвольних рухів, економічної взаємодії, а також пандемій, воєн та інших глобальних викликів.

Окреме значення набуває аналіз новин медіа через призму лінгвокультури. В сучасній науці питання щодо способів перекладу з німецької українською мовою і навпаки все ще лишається актуальним, адже перекладачі зустрічаються з певними складнощами, коли перекладають той чи інший об'єкт, який відображає культурне значення для суспільства.

Науковою новизною ВКР є визначення специфіки впливу лінгвокультури на тексти новин українських та німецьких медіа.

Ми ставимо за **мету дослідження** провести аналіз особливостей дискурсу новин в українській та німецькій лінгвокультурі. Для досягнення мети дослідження було окреслено такі **завдання**:

1) визначити основні терміни досліджуваної теми — зокрема поняття дискурсу, медіадискурсу, новинного дискурсу, новинного мовлення та

лінгвокультури, а також уточнити співвідношення між медіадискурсом і новинним дискурсом;

- 2) проаналізувати особливості новинного дискурсу;
- 3) дослідити лексичні та термінологічні аспекти новинного мовлення;
- 4) проаналізувати роль медіа в формуванні суспільної свідомості;
- 5) визначити особливості української та німецької лінгвокультур в новинах;
- 6) охарактеризувати взаємодію мови та культури в новинному дискурсі;
- 7) проаналізувати новинні матеріали українських та німецьких медіа;
- 8) узагальнити вплив культурних контекстів на новинний дискурс.

Об'єктом дослідження є новинні тексти українських та німецьких медіа, а **предметом** – особливості дискурсу новин через призму лінгвокультури.

Методи дослідження. Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань у роботі використано загальнонаукові й спеціальні лінгвістичні методи. Провідним є принцип системності, що забезпечує комплексний аналіз новинного дискурсу як цілісного явища. Описовий метод застосовано для узагальнення теоретичних положень щодо медіадискурсу та лінгвокультури, контекстуально-ситуативний і дискурсивний аналіз — для дослідження функціонування мовних одиниць у новинних текстах з урахуванням культурного контексту. Порівняльний метод використано з метою виявлення спільних і відмінних рис українського та німецького новинного дискурсу, а метод узагальнення — для формулювання висновків.

Матеріалом для дослідження є новинні тексти онлайн-ресурсів «Україна молода», «День», «Дзеркало тижня» та «Die Zeit», «Der Spiegel», «Deutsche Welle».

Практичне значення одержаних результатів. Полягає в можливості використання матеріалів і висновків дослідження у навчальному процесі, зокрема під час викладання курсів із лексикології, стилістики, соціолінгвістики та теорії і практики перекладу, а також у спецкурсах, присвячених проблемам медіадискурсу та лінгвокультури. Результати роботи можуть бути застосовані

для аналізу новинних текстів українських і німецьких медіа, у подальших наукових дослідженнях, а також при підготовці навчально-методичних посібників і матеріалів з мови мас-медіа.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи були висвітлені на засіданнях проблемної групи «Тонкощі дискурсу в сучасному європейському освітньому просторі» (2020-2025 рр.), а також обговорювалися на секційному засіданні XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання дискурсу, перекладу та методики викладання», що відбулася 21 листопада 2025 року.

Публікації. Результати дослідження відображено у статті та тезах.

Структура магістерської складається із вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 88 сторінки, з яких основного тексту – 72 сторінок. Список використаних джерел складається із 77 позицій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДИСКУРСУ НОВИН

1.1. Визначення терміна «дискурс»

Дискурс – одне з тих фундаментальних понять сучасної лінгвістики, яке протягом довгої історії його термінологічного застосування діаметрально змінило своє значення. Спочатку, ще за часів середньовічної схоластики, поняття дискурсу належало до сфери філософської гносеології. Тут воно стояло в опозиції до поняття «інтуїція». Дискурс та інтуїція трактувалися як два методи пізнання, які протистоять одне одному [63].

Інтуїція (інтуїтивне) характеризувала цілісне розуміння об'єкта. Дискурс (дискурсивне) характеризував дискретне, тобто внутрішнє розділене на окремі складові, розуміння об'єкта. У подальшому поняття «інтуїція» у його філософському та психологічному застосуванні багато в чому дискредитувало себе через нездатність розділити чуттєве та раціональне в досвіді сприйняття та розуміння світу.

На перше місце у його змістовній структурі висунулася семантика випадкового, непередбачуваного, важко передбачуваного. Семантика цілісності, навпаки, відійшла на другий план, залишилася забутою.

Через брак семантичного опонента термін «дискурс» також втратив свої теоретичні позиції та здебільшого виявився забутим. Семантика дискретності в ньому пішла на другий план, на перший більше висувалась семантика континуальності, перехідності, послідовності.

Нового «життя» поняття дискурсу набуває у середині XX століття. У предметі лінгвістики його активно впроваджують у науковий термінологічний апарат представник американського структуралізму З. Харріс та французький лінгвіст та філолог Е. Бенвеніст. При всій відмінності вихідних предметних підстав у новому зміненому застосуванні цього поняття американським та французьким вченими і там, і там йдеться про вихід за рамки онтологічних кордонів об'єкта, що безпосередньо представляється, і про його підпорядкування

зовнішнім умовам існування. У предметі американського структуралізму це був вихід за рамки структури речення в контекст ширшого синтаксичного цілого. У європейському підході це був вихід у зовнішній мовний мотиваційний контекст – комунікативний та культурний.

У будь-якому випадку розглянута одиниця виявлялася частиною ширшого цілого, яке мотивує її склад та виразну динаміку. Межі цього цілого могли розумітися гнучко і мислитися максимально розширювально: від безпосереднього контексту до масштабів тих або інших галузей знання, соціальної комунікації та культури.

Хоча дискурс медіа та новинний дискурс тісно співвідносяться, вони не збігаються повністю: новинний дискурс становить підвид медіадискурсу. [52, 54].

Під медіадискурсом розуміють сукупність процесів і продуктів мовленнєвої діяльності у сфері масової комунікації, які охоплюють змістовий, структурний та прагматичний аспекти функціонування медіатекстів [4, 42]. До нього належать телебачення, радіо, преса, інтернет-видання й цифрові платформи. Медіадискурс формується під впливом екстралінгвістичних, соціокультурних та психологічних факторів і відображає актуальні політичні, економічні й культурні тенденції [52]. У ньому реалізуються різні типи комунікації — від інформаційних (новини, аналітика) до рекламних, розважальних, коментарних і блогівих форматів.

Новинний дискурс розглядають як окремий сегмент медіадискурсу, який охоплює процеси створення, відбору, структурування та інтерпретації новинних повідомлень. Йому властиві стандартизована композиційна структура (заголовок, лід, основна частина), лаконічність викладу, пріоритет оперативності та фактичності. Водночас новинний дискурс не є нейтральним: він формує рамки інтерпретації подій завдяки добору тем, способам фреймінгу, мовним акцентам і стилістичним засобам, які впливають на сприйняття інформації аудиторією [54].

У межах цього дослідження я розмежуюю поняття медіадискурсу та новинного дискурсу свідомо, оскільки таке розділення є необхідним для точнішого аналізу німецькомовних текстів. Медіадискурс забезпечує ширший контекст функціонування медіа та формування суспільних наративів, тоді як новинний дискурс дозволяє зосередитися саме на механізмах подачі інформації: способах фреймінгу, доборі цитат, структурі повідомлень і мовних маркерах, що впливають на інтерпретацію подій [70].

Таблиця 1.1

Порівняння медіадискурсу та новинного дискурсу

Ознака	Дискурс медіа (медіадискурс)	Дискурс новин (новинний дискурс)
Рівень узагальнення	Ширше поняття, «парасольковий» термін для всього медіаполя	Вужче, один із типів у межах медіадискурсу
Канали / формати	Усі ЗМІ та жанри: новини, реклама, ток- шоу, блоги, серіали тощо	Переважно новинні випуски, стрічки новин, репортажі
Головні функції	Інформативна, персуазивна, розважальна, конструювання реальності	Інформативна + інтерпретаційно- впливова щодо подій
Об'єкт аналізу	Загальні тенденції, наративи, жанри й практики медіа	Способи подачі, відбору і фреймування новин

Поняття «дискурс» використовували у багатьох гуманітарних науках: у філософії, культурології, соціології, політології, семіотиці, теорії комунікації та лінгвістиці. Ключ до розгадки цього онтологічного повороту гуманітарних наук до дискурсу шукатимемо насамперед у предметі сучасної лінгвістики [55].

Будь-яке поняття науки прагне максимальної предметної визначеності. Ця визначеність досягається, традиційно і насамперед, в опозиції до іншого поняття,

яке рівнозначне визначеному за своїм онтологічним статусом. У нашому випадку, маючи на увазі дискурсивну реальність об'єкта (про який би об'єкт у зазначених вище дисциплінах не йшлося), цим поняттям може і повинно бути поняття «система». Дискурс в онтології будь-якого об'єкту стоїть за рамками системи, яка перевищує сутнісні межі системи. Дискурс та система – це основна онтологічна антитеза сучасної науки.

Е. Бенвеніст постулював трансцендентне відношення між мовою та мовленням: «Із реченням ми залишаємо область мови як системи знаків і вступаємо до іншого світу, світ мови як знаряддя спілкування, виразом якого є мовлення (*le discours*)» [46].

Дискурс та система – два онтологічні виміри одного і того ж об'єкта. Таке відношення двох сторін об'єкта у філософії характеризується як трансцендентне та позначається терміном «інобуття». У дискурсі у всій повноті виявляє себе інобуття мови. Інобуття мови виявляє себе у комунікативній прагматиці, у стилі та соціокультурних забарвленнях знака.

Найважливішою властивістю, за якою дискурс протистоїть системі, є чинник часу. Система «не знає» часу, система характеризується позачасовістю буття. У ній сутнісно бачать закон буття та ідеал буття. Система непримиренна до «порушників» закону. Невідповідність ідеалу та закону загрожує «вигнанням» із царства системи.

У дискурсі, навпаки, все підпорядковане фактору часу – історичній функції буття. Дискурс у своєму історичному досвіді «не визнає» метафізичний статус закону та ідеалу як інваріантів буття. Тому дискурс цілком «мириться» зі своїми «порушниками».

Порушення закону або невідповідність ідеалу не призводить до «вигнання» з дискурсу, а навпаки розвиває і зміцнює його: все вкладається у загальну скарбничку мовленнєвого досвіду. У мові на основі дискурсивного досвіду формується структурно-мовна та стилістична норма. Нормативний узус виборний. Норма, як продукт дискурсивного досвіду мови, має культурно-аксіологічний статус.

У цьому важливо виділити матеріальні критерії протистояння системи та дискурсу. Матеріальною основою системи є елемент, який стоїть в опозитивному ставленні до іншого елемента (елементів), формуючи таким чином структуру – внутрішній простір системи. Матеріальною підставою дискурсу є факт (мовленнєвий факт), який стоїть у лінійно-історичному відношенні до іншого факту (фактів).

Дискурс матеріальний у сенсі його фактичної присутності у виразному досвіді людини. Система віртуальна у сенсі її віртуального, тобто імпліцитного, присутності у виразному досвіді людини. Дискурс спрямовує нас до прецедентного історичного досвіду. Система – до свого віртуального потенціалу, який отримує парадигматичне закріплення в структурі (парадигма відмінків, парадигма способів відмінювання тощо).

Ще однією важливою відмінністю дискурсу від системи є те, що через призму притаманних йому властивостей матеріальності та темпоральності дискурс має інтерпретаційну природу: між одиницями дискурсу встановлюється інтерпретаційне відношення. Одна одиниця інтерпретує іншу у мовному досвіді дискурсу. Інтерпретація – найважливіший ресурс змістовного розвитку дискурсу.

Інтерпретація створює інтертекстуальне відношення між одиницями дискурсу, з легкістю долаючи будь-які структурні та темпоральні межі між ними. Система позбавлена інтерпретаційних властивостей. Елементи системи не інтерпретують одне одного.

У мовознавстві стосовно мови протистояли і досі протистоять одна одній дві точки зору про взаємозв'язок системи та дискурсу:

1) широка «неконфліктна», запропонована свого часу В. Гумбольдтом, в якій мова і дискурс є єдиною реальністю, упорядкованою за допомогою онтологічних антиномій (мова і мислення, стійке і рухливе, мова-твір (ergon) і мова-продукт діяльності (energeia), об'єктивне та суб'єктивне [60];

2) вузька «конфліктна», запропонована Ф. де Соссюром, у якій відстоюється теза про непримиренну протилежність системи та дискурсу у предметному вивченні мови.

Із цього приводу Ф. де Соссюр писав: «... ми дивимося на неї (на лінгвістику) як у науку, яка намагається об'єднати в одне ціле два принципово різні об'єкти, переконуючи себе, що вони утворюють один-єдиний об'єкт» [67, с. 116].

Реальність, яка зараз позначається терміном «дискурс», Ф. де Соссюр позначав терміном *langage*. Сам дослідник орієнтує лінгвістику на сутнісний, тобто структурний, бік мови (*langue*), залишаючи *langage* поза рамками предмета лінгвістики: «...єдиним і справжнім об'єктом лінгвістики є мова, яка розглядається у собі і для себе» [67, с. 269].

Боротьба між системним та дискурсивними підходами до наукового об'єкту продовжується у сучасній науці. Аналогічний лінгвістичний «конфлікт» між системною та дискурсивною реальністю своїх об'єктів пережили й інші гуманітарні дисципліни – філософія, соціологія, культурологія та ін., – кожна по-своєму.

У мовознавстві ця боротьба набула свого вираження переважно через протистояння структуралістського та культурологічного підходів до мови. Основоположником структуралістського підходу у лінгвістиці є Ф. де Соссюр. Ідейним натхненником культурологічного вивчення мови вважається В. фон Гумбольдт [60].

Наприкінці XX століття структурна парадигма вивчення мови багато в чому вичерпала себе. Нова парадигма вивчення мови кінця XX – початку XXI століття найчастіше називає себе загальним терміном із негативною конотацією – «постструктуралізм». Постструктуралізм поєднує велику кількість напрямків, які ставлять себе вище за структурний підхід до мови, при цьому жоден з нових напрямів вивчення мови не може вважатися пріоритетним. Всі вони, так чи інакше, звернені до дискурсивної сторони мови.

Багато вчених стихійно продовжують дотримуватися цього принципу, але вже під іншим ракурсом, дедалі більше повертаючи вектор вивчення мови до зовнішніх смислових умов існування мови та дедалі менше приділяючи увагу власне структурному аспекту мови. Заперечення лінгвістичного структуралізму відбувається за багатьма напрямками – діяльнісним і соціокультурним, у кожному з яких спостерігаються значні успіхи у розумінні принципів існування мови.. Чи можна підвести безліч нових напрямів вивчення мови під якийсь загальний для всіх них онтологічний критерій і розглядати їх як єдину наукову парадигму, яка протистоїть структурному підходу до мови?

Системність орієнтує на цілісне онтологічне розуміння мови. Але й поняття «дискурс» вимагає певної цілісності охоплення мови як об'єктивної реальності. Ймовірно, критерії системної цілісності та дискурсивної цілісності повинні, не поєднуючись, органічно співвідноситися у науковому розгляді мови.

Однак розташовується вона в іншій площині розуміння мови, зокрема у площині феноменології мовленнєвої діяльності. Дискурсивну дійсність мови справедливо можна називати феноменологічною дійсністю.

Той теоретичний переворот, який спостерігається у лінгвістиці на етапі відмови від структурної парадигми та переходу до постструктуралізму, можна назвати початком феноменологічної парадигми вивчення мови. Вершиною цього пошуку можна вважати структурне розуміння мови, запропоноване Ф. де Соссюром і яке отримало розвиток у різних лінгвістичних школах ХХ століття.

Перевагою дискурсивного підходу є ще не до кінця реалізоване прагнення поєднати синхронію та діахронію у вивченні мови. Під синхронією розуміється безпосередньо акт мовленнєвої діяльності – ця мить вживання мови у життєвому досвіді людини. Сутність феномена полягає у переживанні його як фактично даної тут і зараз реальності. Перевага миті, як фактичної реальності, яка переживається, перед елементом системи полягає в тому, що вона історично, вона органічно несе у собі пам'ять мовного буття людини: пам'ять як комунікативного, так й дискурсивного історичного масштабу. У системі немає пам'яті, їй не потрібна пам'ять. У ній працює механізм парадигматичних

опозицій, у якому повторюються одні й ті ж принципи структурних відносин, превалює влада структурного закону. Для системи важливе відтворення себе у всіх актах її мовленнєвого вживання, тобто збереження системної тотожності.

Можливість конструювання дискурсу пов'язана із соціальним, культурним, історичним досвідом. Поняття «досвід» використовується у максимально широкому значенні. В цьому випадку важливо, що та частина досвіду, яка включає соціальні зразки, стереотипи, переконання, думки, установки, має потенціал до того, щоб розкритися в дискурсі, але зовсім не обов'язково буде розкрита. Щоб зрозуміти, чи розкриваються ті чи інші компоненти досвіду в дискурсі і, якщо розкриваються, то яким саме чином існує ментальна модель. У найзагальнішому сенсі ментальна модель є інструментом, який дозволяє аналізувати питання соціальної обумовленості дискурсу. Щоб спробувати зрозуміти, як працює ментальна модель, є сенс звернутися до інтерпретацій Т. ван Дейка.

Ментальна модель визначається голландським дослідником теорії тексту як суб'єктивний конструкт, який, водночас, необхідний для формування та розуміння дискурсу. Власне, формування дискурсу неможливе без «формування, активації та актуалізації ментальних моделей як репрезентацій епізодичної пам'яті» [70, с. 169].

Водночас, ментальна модель є репрезентацією досвіду. Фактично ментальна модель є архівом, де у певному зв'язку співіснують дискурсивні та недискурсивні компоненти. Вона включає оцінки подій, думки, емоції, які асоціюються з подією. Т. ван Дейк вважає, що «ми розуміємо дискурс, коли здатні сконструювати ментальну модель для нього» [70]. У той момент, коли стає зрозумілим, які елементи моделі реалізуються в дискурсі, ми розуміємо його сенс.

Треба зауважити також, що однією з ключових характеристик ментальної моделі лінгвіст є мінливість. Це цілком зрозуміло, оскільки функціонування ментальної моделі пов'язане із впливом конкретних умов (час, місце), учасників (та їх ролей), подій тощо.

Дискурс, усний і письмовий, характеризується потенційним та актуальним аспектами. Потенційний аспект дискурсу передбачає наявність сукупності текстів, створених у конкретному комунікативному середовищі, системи норм, які визначають правила соціальної поведінки, а також вибір відповідних наборів культурно-специфічних кліше, засобів фасилітації спілкування та різного роду прецедентів (знакових імен, ситуацій, традицій, забобонів, гендерних ролей тощо тощо). Актуальний аспект дискурсу важливо пов'язувати з реально існуючими, соціально вагомими ситуаціями, у яких комуніканти застосовують різні дискурсивні практики, які є реалізацією найрізноманітніших комбінацій можливих засобів і створення на їх основі індивідуальних стратегій соціальної поведінки.

Лінгвістика розширила поняття дискурсу до будь-якого усного або письмового повідомлення, зробленого тим, хто говорить, але деякі автори включають до нього «діалог і полілог».

Існує кілька різних поглядів на дискурс і, отже, кілька визначень. Ось деякі з них:

1. Термін «дискурс» означає будь-яке висловлювання, яке перевищує речення, що розглядається з точки зору правил з'єднання послідовності речень» [, с. 72].

2. Текст (дискурс) є впорядкованою послідовністю мовних знаків, яка розташована між двома явними перериваннями спілкування [70, с. 161].

3. Текст – найбільша функціональна одиниця, яка є структурним каркасом мовного спілкування. Зокрема в рамках цієї дискурсної структури речення організуються як мінімальні одиниці спілкування [62, с. 113].

4. Текст – єдність, прагматична, семіотична, стилістична сукупність низки «п» речень [58, с. 524].

5. Текст – це мовний продукт, наділений структурою та внутрішньою зв'язністю, який набуває своїх дієвих характеристик у своїх ситуативних та інтертекстуальних відносинах» [56, с. 7-8].

Попри те, що тексти та мовлення виходять з-під влади конститутивних правил мови, вони є формальними закономірностями.

Загалом «дискурсне виробництво» обмежено функціональними потребами комунікативного характеру. Зокрема, йдеться про те, щоб той, хто говорить, побудував своє висловлювання таким чином, щоб ті, до кого він звертається, могли відновити зміст повідомлення і, зокрема, смислову зв'язність висловлювання. Урахування цих функціональних обмежень вимагає мобілізації всіх видів знань, які пов'язані із ситуацією спілкування.

1.2. Особливості новинного дискурсу

З давніх-давен вважають, що той, хто має інформацію, має і владу над світом. Нині ця теза як ніколи актуальна. Але характер інформації та форми її здобуття змінюються, еволюціонуючи у бік глобалізації, демократизації, можливості доступу до джерела інформації всіх у будь-якій точці світу. Глобалізація є одним із ключових факторів, які визначають не лише динамізм розвитку сучасного світу, а й зростаючу роль інформаційно-комунікаційних потоків та сучасних засобів масової інформації (далі – ЗМІ), як традиційних, так і нових, позначаючи найважливіший момент переходу до нової глобальної системи доступу до інформації, що дозволяє говорити про формування нового інформаційного простору, і як наслідок, змінилася система та функції ЗМІ.

Новинний дискурс є формою конструювання інформаційної (новинної) картини світу, яка впливає на модель світу адресата, систему цінностей, переконань, знань. Він визнається стрижневим компонентом масмедійного дискурсу. Як комунікативна подія новинний дискурс породжується сукупністю текстів новин у єдності мовних та екстралінгвістичних характеристик, соціального контексту, що формує уявлення про учасників комунікації, процеси створення та сприйняття новинного повідомлення [68; 54].

Тексти новин досліджуються як іноземними, так і вітчизняними лінгвістами в аспекті дискурсивних стратегій подання новин, з погляду структурно-смислових та прагматичних характеристик, композиційної,

інформаційної структури новинних повідомлень [68], у ракурсі розробки та застосування інформаційної моделі аналізу дискурсу новин.

У рамках критичного дискурс-аналізу дослідниця увага сконцентрована на ролі мови у конструюванні соціальної та політичної реальності у текстах новин, аналізі ідеологічної природи новинних повідомлень, прагматичних та ідеологічних критеріях цінності новин, соціокогнітивних факторах виробництва та інтерпретації новинних повідомлень [68; 52; 54].

Однак, як зазначає Т. ван Дейк, повідомлення новин навряд чи аналізувалися з епістемічної точки зору [73, с. 202].

У процесі дискурсивної діяльності відбувається постійна когнітивна обробка та переробка інформації (її структурування й інтерпретація), результатом чого є об'єктивовані в мовній формі соціокультурні знання, такі як думки, оцінки, вірування, переконання.

У рамках соціокогнітивної парадигми декларується відмова від дихотомії «справжнє/хибне» у розумінні знання, що набуває подальшого розвитку в концепції релятивності природного знання (natural knowledge) Т. ван Дейка [73]. Воно у перспективі соціокогнітивного підходу розуміється вченим як знання, яким оперують реальні люди у реальних ситуаціях, у реальних епістемічних співтовариствах на відміну абстрактного поняття знання, яке визначається в термінах як достовірне, істинне уявлення (true beliefs). Т. ван Дейк пропонує розуміти знання як обґрунтовану думку, яку поділяють члени певної епістемічної спільноти [73, с. 18], роблячи таким чином акцент не на семантичній та логічній основі знання, а на прагматичній та дискурсивній його основі.

Новини, згідно з Р. Фаулером, не збирають, не виявляють, їх створюють [54, 1991, с. 13]. Вчений оперує поняттям «репрезентація» у прототиповому сенсі, в аспекті ментальних репрезентацій (news representation) та в аспекті мовних репрезентацій, висвітлюючи когнітивну роль мови у забезпеченні ментальної репрезентації досвіду (news as realityconstruction through language) [54, с. 223].

Р. Фаулер вважає, що новинна подія не може бути вільною від цінностей відображенням фактів (value-free) [54, с. 14]. Дискурсивне конструювання медіаподії відбиває специфіку її ідеологічного бачення та інтерпретації. У лінгвістичному плані термін «ідеологічний» корелює з категорією ідеологічної модальності, яка маркує оцінні відносини, котрі будуються на основі певних політичних поглядів та ідеологічних цінностей. Новини, як наголошує Т. ван Дейк, не лише описують поточні події та їх можливі наслідки, а й істотно дають оцінку діям та висловлюють думки політичної, економічної, військової та соціальної владних груп [68].

Варіативність процесів категоризації та концептуалізації подій у текстах новин крізь призму соціально-ідеологічних факторів дозволяє Т. ван Дейку трактувати виробництво новин як специфічну соціальну та дискурсивну практику відтворення ідеологій [68, с. 182], а Н. Фейрклоу – як форму медіатизованої влади (mediated power) [55, с. 80-82]. Влада медіадискурсу у соціальній взаємодії може мати і легітимний та маніпулятивний характер [68; 55].

Розуміння Т. ван Дейком ідеології як форми соціальної когніції задає перспективу дослідження ролі новинного дискурсу в управлінні та відтворенні ідеологічних соціальних знань, які в сукупності репрезентують «системи переконань або думок, які належать не індивідам, а насамперед, членам соціальних формацій та інститутів» [73, с. 54]. У дискурсі новин вибір перспективи, ракурсу «бачення» подій заданий інституційними та соціальними структурами, які визначають завдання журналіста в конструюванні подій новин. Комунікативне завдання щодо формування в дискурсі новин думок, знань, переконань, системи цінностей адресата реалізує категорія модусу як мовне втілення особистісного початку у значенні речення.

Інформативна/інформуюча функція новинного дискурсу полягає в інформуванні адресата про події, які відбуваються, і зміни навколишнього світу. Ця функція реалізується у вигляді розміщення фактологічної інформації. Однак варто зауважити, що інформативна функція тісно пов'язана з функцією впливу,

мета якої полягає у впливі на емоції та почуття адресата, створення позитивного або негативного ставлення до інформації, яка повідомляється [57].

Незважаючи на те, що новина за своєю природою не має інтерпретативності, а завдання журналіста полягає у неупередженому описі дійсності, сучасні вимоги конкурентного медіасередовища «розмивають» звичні стандарти деперсоналізації інформації, породжуючи нові форми подачі новин та «діалогізації» комунікативних відносин із читачем.

Журналісти різними способами прагнуть впливати на почуття та емоції адресата, оскільки у сприйнятті інформації емоції людини є первинними. Розум підключається після того, як інформація вже сприйнята [77, с. 110]. Взаємозв'язок інформативної і функції впливу простежується і в обов'язковому використанні будь-якого цифрового позначення в тексті новини: кількості учасників тієї або іншої події, їх віку, дати і часу події тощо, наприклад: *12 Militärflugzeuge, der 15-Jährige, 50 Jahre alt, der 22. Gerichtsbezirk, 120 Pfund, 5 Fuß, 1 000 Euro*. При цьому важлива саме наявність цифр, т.к. для адресата цифри – ознака достовірності та точності.

Як когнітивний процес і продукт, дискурс ЗМІ не лише відрізняється специфікою подання та передачі інформації, а й передбачає різні способи її сприйняття та осмислення. Структура та зміст дискурсу ЗМІ, як і будь-якого іншого типу дискурсу, відрізняються індивідуальним принципом побудови, знаннями та досвідом, якими володіє автор цього дискурсу, тобто суб'єктивним принципом його організації.

Із метою адекватної інтерпретації знання автор обирає об'єкт та тему повідомлення, засоби його мовного оформлення, а також враховує початкові знання, якими, на його думку, володіє цільова аудиторія. Таким чином, до дискурсивних факторів організації та мовного подання новин слід віднести особливості концептуальної системи автора (його світогляд, досвід, систему знань), аудиторії (професійна/непрофесійна, їх знання та досвід взаємодії з навколишнім світом), комунікативну мету (інформування, переконання, популяризація), соціально-тематичну специфіку самого ЗМІ. При цьому

специфіка концептуальної системи автора новинного дискурсу є соціокультурним контекстом, у якому формується дискурс.

1.3. Лексичні та термінологічні аспекти новинного мовлення

Мова ЗМІ досить чітко і швидко відображає зміни, які проявляються у всіх сферах життя. Це пов'язано з тим, що засоби масової інформації, зокрема й в мережі Інтернет, високо популярні й затребувані у суспільстві, вони впливають на повсякденне життя, і водночас відображають його особливості. При цьому Інтернет-комунікація як особливе віртуальне інформаційно-комунікативне середовище створює нові умови для реалізації мови та стилю медіатекстів [65].

Із виникненням Інтернету лінійно організований текст став об'єктом нелінійної системи – електронного гіперпосилання. Загальновідомо, що нелінійні засоби передачі інформації існували раніше. Інтертекстуальність є однією із класичних характеристик тексту, оскільки породження будь-якого тексту неможливе без опори на вже існуючі.

Гіпертекст, який став явищем віртуальної реальності, сприймається як спосіб організації інформації. Гіпертекст — це структура тексту, організована таким чином, що він формує систему або ієрархію взаємопов'язаних текстів, одночасно виступаючи як єдине ціле і як множина окремих елементів [9]. Специфіка гіпертексту породжує розгалужену систему текстів, де адресат завжди вибудовує свою послідовність прочитання. Таким чином, кожен читач новинних текстів Інтернет-видань формує індивідуальну картину світу. У цьому суть гіпертексту, він тісно пов'язаний з інтерактивністю адресата.

Новини Інтернет-ЗМІ зберігають також характерні ознаки класичних текстів ЗМІ. Через призму лінгвістичної організації класичного тексту лінгвісти виділяють як основні текстові категорії такі:

- 1) інформативність;
- 2) когезія (вид зв'язності в тексті, часто утворюється за допомогою лексичного повтору; анафоричні відсилання; сполучники тощо);
- 3) континуум (логічна послідовність, заснована на темпоральному та/або просторовому взаємозв'язку окремих повідомлень);

- 4) подільність;
- 5) автосемантия відрізків тексту (відносна самостійність, навіть іноді незалежність фрагментів тексту);
- 6) ретроспекція (віднесеність до попередньої інформації);
- 7) модальність (ставлення автора повідомлення до дійсності);
- 8) інтеграція (об'єднання складових частин у єдине ціле при нейтралізації їх відносної автосемантиї);
- 9) завершеність (вичерпний вираз задуму з погляду автора).

Класичний текст — це мовленнєве утворення з чітко окресленою завершеністю, зафіксоване в письмовій формі. Він містить заголовок і складається зі смислових компонентів, що поєднані між собою лексичними, граматичними, логічними та стилістичними зв'язками. Такий текст характеризується цілеспрямованістю й прагматичною настановою, адже створюється для реалізації певної комунікативної мети.

Таким чином, поняття текст та гіпертекст розрізняються за категоріями: лінійності/нелінійності, закінченості/незакінченості, кінцівки/нескінченності, однорідності/неоднорідності, наявності авторства/його відсутності. Варто зауважити, що класичний текст закінчено, також як Інтернет-текст, адже вони обоє мають заголовок. Проте текст скінченний, а Інтернет-текст нескінченний, такою є природа феномена гіпертексту.

На структуру та лінгвістичні особливості текстів новин активно впливають сучасні тенденції у розвитку журналістики, такі як конвергенція засобів масової інформації та мультимедійність.

Отже, в текстах новин Інтернет-видань поєднуються риси тексту, гіпертексту та медіатексту. Розвиток Інтернету змінив комунікативну модель ЗМІ, жанри, формати, виробництво текстів новин. У сучасному медіасвіті адресат (читач) став активною дійовою особою.

За допомогою соціальних мереж та інтерактивних програм він наблизився впритул до адресанта (автора), диктує йому порядок денний і часто сам робить

новини. Стирання кордонів між жанрами ЗМІ призвело до виникнення гібридних та нових жанрів та форматів.

Одночасно з глобальними змінами у сфері журналістики відбуваються активні процеси в сучасній українській та німецькій мовах. Лексичний рівень мови першим реагує на екстралінгвістичні зміни [34, с. 54]. Засоби масової інформації нині вважаються тим середовищем, в якому мова відточує та закріплює літературну норму [35]. Сьогодні медіа й журналістика, включаючи онлайн-ЗМІ, виступають потужним чинником, що формує сучасну літературну мову, збагачуючи її новими словами та поняттями.

Характеризуючи активні процеси у українськомовному та німецькомовному словотворах, лінгвісти відзначають такі явища: різке збільшення потоку іншомовних одиниць, демократизацію мови, зниження літературних норм, прагнення емоційності, ослаблення нормативних правил формування, використання прийомів мовної гри, економія мовних засобів або їх різноманіття тощо.

Вагомими є процеси термінологізації та деідеологізації запозичених раніше номінацій, процеси семантичної трансформації адаптованих мовою слів та створення на їх основі нових словотвірних похідних [24, с. 52]. Субстандартна, тобто експресивна, занижена, стилістично-забарвлена лексика, активно проникає у мову ЗМІ, одним із пріоритетів яких стає скорочення дистанції між автором журналістського матеріалу та аудиторією, а отже й емоційний, психологічний вплив на читача. Це стосується і жанру новин, розвиток якого в сучасній медіасистемі виходить на новий рівень.

Розмовні слова та висловлювання як найпоширеніша частина субстандартної лексики при грамотному використанні виконують у текстах новин важливі функції. Привернення уваги: вони виділяються на тлі нейтральної лексики, властивої тексту новин, що дозволяє зробити новину яскравішою і незабутньою. Діалогізація спілкування: у адресата складається враження, що з ним ведеться неформальна жива розмова на рівних. Сміслова та емоційна насиченість мови: використання просторіч та розмовної лексики сприяє

виникненню емоційних та смислових підтекстів, які створюють основу для різних інтерпретацій події, дозволяє висловити авторську модальність.

Розвиток технологій та технологічні досягнення в сфер Інтернет-комунікації та створення соціальних мереж сформували та покращили взаємодію між людьми. У процесі розвитку технологій люди адаптуються до цих змін та справляються з ними, комбінуючи та створюючи нові слова для спілкування максимально швидким способом. Цей новий тип комунікації, тобто спілкування у мережі Інтернету, сприяв розвитку лексичних новацій у новинних текстах.

Важливо розглянути поняття «неологізм» та «запозичення». Термін «неологізм», вперше використаний у 1772 р., означає практику новаторства у мові, використання нових слів або старих словосполучень у нових сенсах [3, с. 53]. Розвиток цифрових технологій сприяє тому, що лексикографи виявили переважну кількість неологізмів саме в галузі науки та техніки. Неологізми часто генеруються в ЗМІ, рекламі та технічних областях, які описуються як «відповідь на конкретну потребу», наприклад, необхідність у створенні (нині лексикалізованого) неологізму РС (персональний комп'ютер) виникла не раніше, ніж продукт-комп'ютер став доступний середньому споживачеві.

Неологізми є новими словами, які відрізняються від існуючих у словниковому запасі [20, с. 39]. Щодо створення нових слів, то відбуваються різні типи морфологічних процесів. Таким чином, неологізми продовжують з'являтися та розширювати словниковий запас мови, зокрема мови новин.

Запозиченням зазвичай називають:

- 1) процес переходу мовних елементів з однієї мовної системи до іншої в результаті більш або менш тривалих міжмовних контактів;
- 2) лексичну одиницю чи словосполучення, що закріпилися в мові внаслідок такого процесу.

Запозичення – це мовна одиниця, яка переходить з мови-донора в мову-реципієнт внаслідок економічних, політичних та культурних зв'язків [28].

Розглянемо приклади подібних неологізмів та запозичень у сучасних медіатекстах.

1. *Нова нормальність* (англ. *new normality*). Професійний термін означає стан економіки після кардинальних змін, наприклад: *Welche Fragmente einer neuen Welt, einer neuen Normalität lassen sich ausmachen?* [68].

2. *Тіктокер* (англ. *TikTok*). Слово вживається у значенні «блогер, який знімає короткі відео та викладає їх у додатку TikTok». Наприклад: *Rund 150 Beschäftigte der Video-Plattform TikTok fürchten in Berlin um ihren Job. Sie arbeiten als sogenannte Content-Moderatoren und prüfen, ob gepostete Inhalte den geltenden Gesetzen entsprechen* [45].

3. *Майнінг* (англ. *mining*). Слово вживається у значенні виробництва криптовалюти за рахунок потужностей комп'ютерного обладнання, наприклад: *Das Engagement der Familie Trump in der Kryptowirtschaft umfasst eine NFT-Sammelkarte, zwei Memecoins sowie Beteiligungen an dem Krypto-Mining-Unternehmen American Bitcoin und an dem Stablecoin-Anbieter World Liberty Financial* [69].

4. *Інфлюенсер* (англ. *influencer*). Слово вживається у значенні «людина, думка якої є важливою для великої кількості людей, лідер думок», наприклад: *Immer wieder pumpen Influencer ihre Reichweite angeblich mit gekauften Likes künstlich auf* [61].

5. *Фейк* (англ. *fake*). Слово використовується для позначення чогось неправдивого, недостовірного або штучно сфальсифікованого, що подається як справжнє й реальне з метою введення в оману. Наприклад: *Angesichts der Zunahme von sogenannten Fake News fordert der Vorsitzende des Verbands der Historiker und Historikerinnen Deutschlands (VHD) verpflichtende Fortbildungen für Lehrerinnen und Lehrer* [75].

Із одного боку, використання неологізмів та запозичень у новинних текстах – це позитивне явище, яке демонструє інтеграцію до глобалізованого суспільства. З іншого боку, надмірне вживання неологізмів у медійних текстах без відповідного тлумачення їхнього значення може спричиняти повне або часткове нерозуміння поданого матеріалу. Не кожен читач розуміє значення

неологізму, який у тексті. Зокрема, це стосується старшого покоління, яке здебільшого не володіє іноземною мовою.

У сучасних українських і німецьких медіатекстах уживаються як термінологічні, так і нетермінологічні спеціальні лексичні одиниці. Труднощі перекладу термінів, пов'язані з добром адекватного відповідника, можуть зумовлюватися відмінностями в їхній семантичній структурі та сполучуваності в обох мовах, полісемією терміна, а також відсутністю еквівалента, зокрема у випадку термінів-неологізмів і вузькоспеціалізованої лексики.

Сьогодні соціальні процеси, які включають розширення впливу медіа на суспільне життя, проникнення медіа в різні сфери та соціальні інститути, супроводжуються активними комунікативними процесами. Так, дослідники відзначають медіатизацію різних сфер суспільного життя та відповідних їм дискурсів: політичного, юридичного, освітнього, медичного, наукового, військового тощо.

Одним із проявів медіатизації лінгвісти називають використання у медійному дискурсі термінології, характерної для інших дискурсів. Цей процес співвідноситься з тенденцією до інтелектуалізації медійного тексту, що виявляється у тому числі у вживанні запозиченої, термінологічної лексики. Вченими наголошується на активному використанні термінології в ділових газетах, однак ці елементи також проникають у суспільно-політичні ЗМІ, розраховані на широку аудиторію. При цьому вживання термінів може бути фактором ризикованості: підвищується комунікативний ризик неповного розуміння тексту через використання лексем, невідомих для потенційного читача або які не входять до його активного словникового запасу.

Часто медіатизація термінів досліджується з метою словникової фіксації семантичних та прагматичних змін термінів у медійному дискурсі; таким чином, вивчення медіатизації має прикладну значущість у сфері лексикографії: результатом багаторазових вживань у ЗМІ можуть стати семантичні та прагматичні трансформації термінів, які потім кодифікуються у лексикографічних джерелах [26, с. 49].

Сучасна лінгвістика розробляє різні підходи вивчення медіатизації термінів. Так, цей процес вивчається в когнітивному аспекті шляхом аналізу зміни понятійної, образної, оцінної складових медіаконцепту, а також семантичного аналізу вербалізуючого медіаконцепту терміна. Вживання спеціальної лексики у ЗМІ досліджується у функціональному аспекті, виявляючи актуальні функції лексики у медійному дискурсі (у тому числі оціночні, сугестивні функції, нетипові для такої лексики поза медійним дискурсом).

Вчені описують функціонування термінів у ЗМІ, які супроводжуються семантичними та прагматичними трансформаціями як процес детермінологізації. При такому підході постулюється, що термін є таким лише в межах спеціальних дискурсів, за їх рамками вони детермінологізуються і трактуються як варіанти терміна або термінолексика.

На характер медіатизації термінів впливають такі фактори:

- семантика терміна у науковому дискурсі: активно піддаються медіатизації терміни, які потенційно застосовуються для опису суспільно-політичних явищ; у той час як для термінів, які позначають спеціалізовані поняття, дослідницькі процедури, медіатизація не є характерною;

- комунікативний ризик неповного розуміння тексту: великим потенціалом медіатизації володіють терміни з прозорою внутрішньою формою слова (*картина світу, категоризація* тощо), за рахунок чого їх семантика може бути інтуїтивно зрозуміла носієві мови, у тому числі з опорою на його потенційні знання лексики англійською (*фрейм, концепт, референція* та ін.);

- під впливом англійської мови в медійному дискурсі формуються нові значення та системні зв'язки термінів (*концепт*), змінюються особливості вживання (*репрезентація*);

- екстралінгвістичні фактори, зокрема актуальні соціальні події, можуть визначати затребуваність окремих одиниць як у медійному дискурсі загалом, так і в текстах конкретної тематики (*ментальний, когнітивний*).

Отже, лексичні та термінологічні особливості сучасних новинних текстів є багатограним і динамічним аспектом комунікації в епоху цифрових технологій.

Крім того, сучасні ЗМІ відіграють ключову роль у поширенні інформації та формуванні культурних норм, що наголошує на важливості аналізу їх мовних особливостей. Розуміння цих характеристик дозволяє краще орієнтуватися в інформаційному просторі, а критично сприймати представлений новинний контент.

В умовах швидкого розвитку технологій та змін у комунікаційних практиках вивчення лексичних та термінологічних аспектів новинного мовлення залишатиметься актуальним та важливим напрямком для досліджень.

1.4. Роль медіа в формуванні суспільної свідомості

У сучасному світі медіа динамічно розвиваються і з кожним днем удосконалюються, що говорить про важливість їхньої ролі в суспільстві. Доступність масової інформації, починаючи з появи перших засобів її передачі та розвитку друкарства, стала фундаментом формування громадської думки. З появою радіо, телебачення та Інтернету інформаційний потік набув глобального характеру.

Сьогодні інформація вже не є привілеєм меншості — вона доступна широкій аудиторії. І друковані видання, і телевізійні програми, і онлайн-новини здатні миттєво охоплювати навіть найвіддаленіші райони та проникати в будь-які соціальні середовища.

Говорячи про глобальні зміни в сучасному інформаційному суспільстві, спричинені постійним розвитком масових комунікацій, слід зазначити, що ці трансформації впливають не лише на умови життя, а насамперед на спосіб мислення та систему сприйняття сучасної людини.

Слід зазначити, що вплив ЗМІ на формування громадської думки часто плутають із маніпулюванням суспільною свідомістю, що є не зовсім точним. Маніпулювання — це специфічний вид психологічного впливу, при якому майстерне його застосування призводить до прихованого формування у людини або групи людей намірів, що не збігаються з їхніми власними бажаннями та

потребами. Тобто маніпулювання можна розглядати як один із методів, за допомогою яких масова комунікація впливає на громадян. [40, с. 54].

Існують різні канали формування громадської думки. Через періодичні друковані видання людина ідентифікує себе із суспільством. Інформація, подана в газетах і журналах, менш оперативна порівняно з іншими каналами, проте вона більш наочна та довше зберігається в пам'яті читача. Друковані видання, як правило, надають перевагу оглядово-аналітичним матеріалам над подієвими. Ознайомившись із газетою чи журналом, читач може відкласти їх і повернутися до вивчення змісту пізніше.

Телебачення серед усіх засобів масової комунікації найбільше наближене до прямого, безпосереднього, особистісного та двостороннього контакту з глядачами. Така взаємодія забезпечується ефектами присутності, довіри та діалогічності. Аудіовізуальні можливості становлять одну з головних переваг телебачення.

Особливість радіо полягає в його всюдисутності та загальнодоступності. Радіо зазвичай супроводжує людей під час виконання повсякденних занять. Його використовують як джерело інформації про події, спосіб емоційного розвантаження після праці та засіб підтримання відчуття залученості до суспільного життя.

Особливість Інтернету полягає в його мультимодальності, оскільки він інтегрує текстові, аудіальні та візуальні форми подання інформації. Крім того, цей канал комунікації має глобальне охоплення та забезпечує значно вищу швидкість поширення інформації порівняно з традиційними медіа [4, с. 110].

Кожен комунікативний канал, що впливає на формування суспільної свідомості, вирізняється специфічними рисами, які зумовлюють його актуальність як джерела інформації та ефективність у взаємодії з певними цільовими аудиторіями.

Становлення інформаційного суспільства, у межах якого ключову роль відіграють процеси створення, накопичення, оброблення та поширення інформації, передбачає налагоджену взаємодію інформаційних потоків, засобів

масової комунікації та механізмів формування громадської думки. При цьому сама громадська думка є результатом впливу сукупності різнорідних чинників.

Засоби масової комунікації застосовують широкий спектр способів впливу на суспільну свідомість, значна частина яких пов'язана з трансформацією смислового наповнення інформації. Однією з ключових функцій медіа є інформування аудиторії, проте реалізація цієї функції неминуче супроводжується впливом на процес формування суспільних оцінок і уявлень.

У комунікативному процесі репрезентація події формується на двох рівнях: спочатку — як інтерпретація журналіста, що знаходить відображення у медійному матеріалі, а згодом — як індивідуальне уявлення реципієнта, створене під впливом отриманого повідомлення. Теоретично ці образи мають збігатися, однак інтерпретація журналіста не завжди адекватно відображає реальний факт. Це може бути наслідком обмеженого бачення події або неповного врахування її складових, а не лише результатом свідомого наміру. Водночас у випадках цілеспрямованого відбору та акцентування окремих характеристик події, зумовленого політичною чи іншою зацікавленістю, доцільно говорити про маніпулятивний вплив на масову свідомість.

Викривлення та замовчування відомостей є прийомами, за допомогою яких у свідомості аудиторії конструюється специфічна картина дійсності, де модифіковані або неповні факти сприймаються як складова реального стану речей. Селективне подання інформації, зокрема її приховування, дає змогу обмежити доступ широкої аудиторії до даних, які є небажаними або невігідними для суб'єкта маніпулятивного впливу.

Інформаційна ізоляція виступає одним із ефективних інструментів маніпулятивного впливу, результативність якого значною мірою визначається рівнем обмеження доступу суспільства до зовнішніх інформаційних джерел. Найбільш радикальною формою такої ізоляції є усунення альтернативних, незалежних каналів поширення інформації та оцінок.

Суб'єктами подібного впливу можуть бути як медіаорганізації, зацікавлені у комерційній вигоді, так і державні інституції. Через механізми цензурного

контролю — зокрема вимоги попереднього погодження медіаматеріалів із посадовими особами чи установами, а також запровадження заборон на поширення повідомлень або їх окремих фрагментів — забезпечується регулювання діяльності засобів масової інформації. У результаті створюються умови для нав'язування суспільству визначених ідей та цілеспрямованого формування громадської думки [8].

Отже, засоби масової інформації можна розглядати як провідний інструмент формування громадської думки, оскільки їхній вплив має безперервний і системний характер та корелює зі змінами соціальної реальності. Журналістська діяльність дає змогу оперативно фіксувати трансформації суспільних подій і настроїв, що, за необхідності, створює передумови для коригування орієнтацій масової аудиторії.

Отже, теоретичні основи дискурсу новин полягали в аналізі основних дефініцій досліджуваної проблематики. Тексти новин досліджуються як іноземними, так і вітчизняними лінгвістами в аспекті дискурсивних стратегій подання новин, з погляду структурно-сміслових та прагматичних характеристик, композиційної, інформаційної структури новинних повідомлень, у ракурсі розробки та застосування інформаційної моделі аналізу дискурсу новин. Мова медіа не лише відображає зміни у суспільстві, а й активно формує громадську думку, створюючи нові форми взаємодії з аудиторією. Крім того, сучасні ЗМІ відіграють ключову роль у поширенні інформації та формуванні культурних норм, що наголошує на важливості аналізу їх мовних особливостей

РОЗДІЛ 2

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ НОВИННОГО ДИСКУРСУ

2.1. Лінгвокультура: поняття та значення

Втілення культурно маркованих знань здійснюється у вигляді знаків культури. Як і інші види одиниць, їх визначають із опорою на функціональну ознаку.

Нехтування дефініцією ключового поняття може пояснюватися самоочевидністю його внутрішньої форми: лінгво + культура, ймовірно, розуміється, як «культура, яка отримала вираження у мові». Водночас, поняття «культура» і «мова» через свою багатоаспектність мають цілу плеяду дефініцій, що не може не створити проблему осмислення феномену лінгвокультури.

Так, якщо дотримуватися вищезазначеного визначення лінгвокультури, то поєднання «вербалізація цінностей національної лінгвокультури» та «мовна картина світу мовної лінгвокультури» видаються як мінімум надмірними.

До змісту лінгвокультури відносимо значні одиниці мови, які розглядаються в аспекті функцій культури. У мовній діяльності одиниці лінгвокультури є об'єктивними феноменами. Тоді мову (особливо у контексті парадигми структуралізму, який розглядає мову як сукупність одиниць різних рівнів) можна назвати продуктом умовиводів лінгвіста, які узагальнюють знання мовної діяльності у вигляді словників і граматик, тобто мова – це конструкт [14, 24].

Вивченні лінгвокультури в аспекті теорії та історії культури має ту незаперечну перевагу, що є найбільш об'єктивним свідченням характеру культури, яка вивчається, оскільки одиниці лінгвокультури, як знаряддя осмислення об'єктивної реальності та комунікації у межах потреб суспільства відображають специфіку етнічної картини світу. При цьому мова дозволяє зазирнути у будь-який період історії, поданий письмовими джерелами.

Лінгвокультура формується на ділянці перетину двох систем: мови та культури і, отже, є самостійною семіотичною системою. Одним із ключових

понять лінгвокультури є стереотипи, які прийнято розглядати як деякі механізми спрощення пізнання.

Стереотип – це емоційно-образне сприйняття однотипних феноменів у певному культурному середовищі. Стереотипи, як спрощені образи будь-яких явищ, склалися у тій чи іншій формі у процесі міжкультурного спілкування у вигляді уявлень та вражень протягом усієї історії людства [59, 64]. Без стереотипів практично неможливий діалог культур, оскільки вся культурна інформація буквально наповнена стереотипами як системою цінностей [64].

Незважаючи на те, що загалом в Україні та Німеччині благополучна обстановка щодо міжетнічного спілкування, формування толерантності у членів суспільства є найважливішим завданням будь-якого полікультурного соціуму [1].

Стереотипом прийнято вважати сукупність індивідуальних уявлень про світ кожної людини, представлених у значенні різних слів та виразів однієї мови, які складаються в єдину систему поглядів та уявлень, котрі приймаються носіями цієї мови [64].

Класифікація стереотипів у різних дослідників однакова, відмінність становить лише найменування виокремленої групи, так, наприклад, виділяють ендо-/гетеростереотипи – стереотипи, які склалися в представників однієї культури щодо іншої та екзо-/автостереотипи – стереотипи, які формуються у народу щодо самого себе. Більшість уявлень людини про світ складається з того, яка складена картина світу для особистості, водночас, яка формується під впливом навколишньої дійсності [59, 64].

До складу лінгвокультури можемо включити вагомі для певної культури концепти. Саме з них будується мовна культура нації. Людина – носій культури, певних знань, думки про об'єктивну реальність. Така система є концептуальною картиною світу [48]. Картина світу лежить в основі індивідуальної та суспільної свідомості, тому що вона може бути різною у представників однієї й тієї ж культурної спільноти і в той же час схожою між собою, але відмінною від

уявлення картини світу у представника іншої мовної спільноти, тобто іншої національності.

У науковому дискурсі Німеччини традиційно культурні явища роз'яснювали через призму їх мовного оформлення. Поняття лінгвокультури в німецькій науковій думці не знаходить прямого вжитку, проте ідея про взаємозв'язок мови, культури та комунікації простежується в роботах з культурологічної лінгвістики. Мова постає як невіддільний компонент культури, тож мовленнєві значення міцно переплетені з культурними реаліями та потребують інтерпретації саме крізь призму культури [59, с. 47]. Окрім цього, є концепція синтезу мови та культури у системі комунікацій: культура і мова щільно переплетені. Соціальні й культурні норми різних спільнот пізнаються переважно через спілкування [64].

В українському науковому просторі поняття лінгвокультура визначається в сукупності його складників: концептів певної культури, системи цінностей, мовної особистості, стереотипів тощо. Серед представлених в українському науковому дискурсі широкого спектру лінгвокультурних досліджень, визначення лінгвокультури зафіксовано в небагатьох джерелах, зокрема, «Словнику сучасної лінгвістики»: «Лінгвокультура (лат. *lingua* – мова і *cultura* – освіта, розвиток) – вияв, відбиття і фіксація культури в мові й дискурсі» [7, с. 156]. Важливим завданням цього дослідження є визначення лінгвокультурної спільноти як інтегрованого утворення, що ґрунтується на спільності мови та культури. Така спільнота може охоплювати як представників одного етносу, так і осіб різного етнічного походження, об'єднаних спільною мовно-культурною свідомістю. Її цілісність виявляється у специфіці комунікативної поведінки та забезпечується мовною й культурною єдністю членів соціальної групи.

У словах, які несуть унікальний культурний «вантаж», віддзеркалюються і звичаї, і світогляд мовного співтовариства. Фундамент семантики різних мов – це концептуальні структури, які сформовані у свідомості членів різноманітних лінгвокультурних спільнот. Більшість дослідників схиляється до переконання,

що незалежно від спільних чинників, у кожної нації існують лише її властиві аспекти культури, повсякденності та оточуючого світу. В інших культурах таким явищам відповідатимуть лише часткові або повні реалії.

Всі вони проявляються в мові, де знаходять свій вираз через мовні знаки, які описують ці унікальні елементи, котрі несуть у собі культурне наповнення (тобто національні словесні образи). У словах, які мають культурне значення, зосереджений історичний досвід людей, що стосується певних дій та розуміння різних предметів – таким чином вони акумулюють ці особливості для наступних поколінь. Щоб визначити найменування, які чітко демонструють риси культури народу, котрий говорить певною мовою, застосовують багато різних термінів: безеквівалентна лексика, неповноеквівалентна лексика, реалії, варваризми, лакуни, фонові лексика, національні словесні образи, екзотична лексика, культурами та інші [27, с. 148].

2.2. Особливості української лінгвокультури в новинах

Сучасний український інформаційний простір формується насамперед засобами масової інформації, які не лише передають факти, а й активно формують світогляд, цінності та культурні настанови аудиторії. У зв'язку з цим зростає інтерес до лінгвокультурологічного аналізу медіатекстів, оскільки мова ЗМІ є не просто засобом комунікації, а відображенням глибинних культурних кодів нації [31, с. 554].

Українські медіа – це потужний інструмент соціалізації, через який транслиуються культурні норми, ідеологеми та ціннісні установки, особливо в нинішніх умовах воєнного стану в державі й постійної військової агресії ворога. У лінгвокультурологічному підході вивчення медіа передбачає виявлення того, які культурні смисли та концепти виражаються через мову новинного дискурсу.

Так, наприклад, в українському медіадискурсі часто акцентуються такі національно вагомі концепти, як «Батьківщина», «незалежність», «єдність», «стійкість», «перемога», які оформлюються у стійкі мовні кліше та наративи. Ці елементи є частиною культурного коду та забезпечують когнітивну єдність нації в сучасних реаліях.

Удосконалення медійних засобів зумовило перетворення вітчизняних масмедіа на ключову сферу мовлення. Новинні тексти найчастіше служать для опису стану сучасної мови. Саме мова меді є тим кодом, тією універсальною знаковою системою, за допомогою якої в індивідуальній та масовій свідомості українців формується картина навколишнього світу [29, с. 52].

Лінгвокультурний контекст українських новин вже давно був об'єктом наукових досліджень. Так, О. Чайковська провела ґрунтовний аналіз усної мови в новинних телепрограмах [41, 42], а також зосередила увагу на засобах вираження емоцій у телевізійних новинах [43]. Мовне функціонування української мови на телебаченні досліджувала М. Колядич [11]. Л. Мініч та Д. Кучеренко вказували на відхилення від лексичних норм як на одну з проблем, які впливають на якість ефірної мови [25]. Мовно-стилістична культура дикторів стала предметом досліджень Х. Білограць та А. Нечипір [2].

Однією з ключових функцій українських медіа є інформаційна, яка полягає в оперативному донесенні до масової аудиторії новин про події в країні та за її межами, забезпечуючи безперервний потік актуальної інформації. Виконання цієї функції тісно пов'язане з властивостями масмедійних текстів, що дозволяють відображати події навколишньої дійсності, демонструючи різноманіття сучасного світу у відповідних медіаформатах, і виступають ключовим чинником у формуванні сучасної інформаційної картини світу.

У сучасному інформаційному суспільстві процес формування картини світу значною мірою визначається діяльністю медіа. Значна частина інформації про стан і зміни навколишньої реальності надходить до сучасного українця саме через засоби масової комунікації.

Наші уявлення про те, що відбувається у різних точках України та світу, багато в чому обумовлені тими образами та інтерпретаціями, які щодня тиражуються масмедіа. Таким чином, ЗМІ відіграють вирішальну роль у формуванні інформаційної, а також мовної картини світу.

Значну роль у цьому відіграє організуюча функція новинних текстів. Формуючи інформаційний простір відповідно до усталених концептуальних

моделей, які проявляються через чітку тематичну структуру медіаматеріалів, ЗМІ створюють і підтримують цілісну та впорядковану картину світу. Щоденне оновлення новинного потоку й наповнення стабільних форматних осередків актуальним змістом дозволяє не лише спостерігати динаміку інформаційної картини світу, а й підкреслює стійкість і впорядкованість її внутрішніх структурно-тематичних зв'язків.

Висока повторюваність і клішованість новинних текстів сприяють формуванню стійких взаємозв'язків між тематикою повідомлення та його синтагматичним наповненням. Зокрема, аналіз матеріалів як великих тематичних блоків — «екологія», «політика», «культура», так і окремих тем, наприклад «зустрічі політичних діячів», «воєнні дії», «переговори», «погода», дозволяє виділити ряд стабільних синтагматичних одиниць, які регулярно повторюються у текстах відповідної тематики.

Простір мовних проявів картини світу є надзвичайно широким: українська мова зберігає багатий масив інформації про систему цінностей народу та його національно-культурну специфіку уявлень про світ. Значну роль у цьому відіграє лексикосемантичний пласт, де експліцитно та імпліцитно відображені смислові й ціннісні параметри моделі світу, а також особливості сприйняття та інтерпретації дійсності народом. Саме у словах та їхніх структурних і лексико-фразеологічних зв'язках концентруються характеристики світосприйняття, життєвих цінностей, історичного досвіду й генетичної пам'яті українськомовного колективу.

Подібно до мовної картини світу, інформаційна картина світу є культуроспецифічною, оскільки відображає національно-культурні особливості сприйняття дійсності та систему ціннісних орієнтирів. У новинних матеріалах вітчизняних медіа спостерігається взаємне накладання мовної та інформаційної картин світу, що, зокрема, проявляється у лінгвокультурних особливостях структурування світового інформаційного простору.

Національно-культурні особливості організації інформаційного простору виявляються через різноманітні методи структуризації інформаційних потоків,

що стосується не лише формату медіа, а й змістового наповнення. Події останніх років життя українського суспільства (російська військова агресія, повномасштабне вторгнення, окупація, постійні повітряні обстріли, жертви, руйнування тощо) не могли не відобразитися на його баченні картини світу та мовному «порядку денному», який транслюють медіа в новинному потоці.

Водночас журналісти часто практикують роздавання «настанов» та «доцільних порад», вдаються до недоречного для інформаційного жанру висловлювання власної позиції, особистісних емоцій стосовно описаних подій, а також експресивних слів для привернення уваги. В новинах також часто зустрічаються необґрунтовані узагальнення та неточні цитати. Спостерігаємо тенденцію до використання емоційних образних висловів, коли йдеться про війну, зокрема, під час висвітлення бойових дій, наслідків ворожих обстрілів та інших схожих тем. Очевидно, що пафосна лексика не пасує до реалістичних картин з фронту. Описуючи ситуацію на передовій, журналісти часто використовують метафоричні вислови: *найгарячіший напрямок, гарячі точки, найзапекліші бої, пекельна смуга фронту, пекло* тощо [5].

Різноманітні культурні обговорення та зміни виявляються також на лінгвістичному рівні, створюючи нові слова та висловлювання: *псевдоволонтер, ухилянт* тощо.

Попри деякі недоліки практики журналістів для підтримки якісної міжкультурної та міжособистісної комунікації в медіа дотримуються принципів толерантності та політкоректності. Толерантність – терпимість до чужих думок, вірувань, поведінки. Слідом за усвідомленням та прийняттям ідей толерантності, у мові, як інструменті міжкультурного діалогу, повинні відбутися відповідні зміни, тобто йдеться про політично коректне мовлення.

Мовні стереотипи сприяють, але часто й перешкоджають, розвитку прогресивних ідей у суспільстві. Протидія може бути викликана консерватизмом мовної системи, що, звісно, ускладнює розвиток мовної толерантності. Мовні стереотипи обумовлені мовною картиною світу і когнітивними можливостями мови, тому вони можуть змінюватися так само швидко, як, наприклад, соціальні

відносини. Політкоректний медійний дискурс взаємоінтегрований з толерантним, економічним, релігійним, педагогічним, правовим дискурсом та дискурсом міжкультурних відносин у дискурсивному просторі медіа.

2.3. Особливості німецької лінгвокультури в новинах

Німецька мова, об'єднуючи представників країн німецькомовного ареалу (німців, австрійців та швейцарців), зближує їх не лише у спілкуванні, а й у культурі. Це відрізняє їхню відмінність від інших народів Європи. У мові, яка є своєрідною народною скарбницею, зафіксовано незримо присутні знання про світ, досвід та культуру попередніх поколінь. Внаслідок чого мова та культура, взаємно обумовлюючи одна одну, перетворюються на нерозривне ціле і створюють неповторний мозаїчний малюнок німецькомовного культурного простору.

На полікультурний потенціал німецької мови вказують багато дослідників у сфері гуманітарних наук [48]. Так, у існуючому німецькомовному культурному просторі є поділ, який знайшов своє вираження у різноманітності як ментальностей, так і варіантів німецької мови. Німецька мова відрізняє велику кількість діалектів, яких в одній лише Німеччині понад п'ятдесят.

Сучасна європейська ідентичність має такий суттєвий параметр, як різноманіття або множинність, що свідчить про наявність кількох приватних ідентичностей [44, с. 262]. Такими складовими європейської ідентичності є ідентичність німецькомовного ареалу. Кожна з ідентичностей (німецька, австрійська, швейцарська) має свою неповторну історію, лінгвістичну характеристику і може бути представлена як своєрідний німецькомовний код загальноєвропейської «мультіідентичності».

Умовою стабільності різноманіття ментальностей, що існує в сучасній Європі, є європейська ідентичність, поняття якої все ще остаточно не сформоване. Німецька ідентичність формувалися у процесі історичних потрясінь та політичних зіткнень, які й призвели до зміни національної самосвідомості.

Будь-який лінгвокультурний простір визначається межами культурних процесів, що відбуваються всередині соціокультурного суспільства. Успішність

процесів у межах лише цього суспільства вказує на його специфіку та своєрідність. Константи лінгвокультури виявляються у повсякденному житті як своєрідні стандарти-еталони. Лінгвокультурна константа є модель уявлення вже існуючі знання про якийсь фрагмент картини світу. Корпус констант визначається у зв'язку з уявленнями, які склалися в німецькій культурі, якими володіють усі члени лінгвокультурного суспільства. Система координат німецьких лінгвокультурних констант в ЗМІ виглядає так:

Arbeit (робота, праця), *Bildung* (освіта), *Bürger* (громадянин), *Demokratie* (демократія), *Direktheit* (прямота, відвертість), *Disziplin* (дисципліна), *Doktor Faust* (доктор Фауст), *Exaktheit* (точність у вимірах), *Fleiß* (старанність), *Fußball* (футбол), *Gehorsam* (слухняність), *Gott* (Бог), *Goethe* (Й. В. Гете), *Genauigkeit* (точність у термінології), *Gründlichkeit* (грунтовність), *Höflichkeit* (ввічливість), *Kirche* (церква), *Koalition* (коаліція), *Kollektivschuld* (колективна провина), *Vergangenheitsbewältigung* (подолання минулого), *Ordnung* (порядок), *Pünktlichkeit* (пунктуальність у часі), *Religion* (релігія), *Sachlichkeit* (діловитість), *Sauberkeit* (чистота); *Universität* (університет), *Verantwortung* (відповідальність), *Wende* (зміна ладу), *Zeit* (час), *Zuverlässigkeit* (надійність) та інші [49; ; 50].

Для німецької лінгвокультури домінуючими цінностями в новинних текстах є ті, які мають значення в громадському житті (*Burschenschaft* (студентське об'єднання), *Hochschule* (заклад вищої освіти), *Lehrerberuf* (професія вчителя), *Migranten* (мігранти), *Rente* (пенсія), *Sozialhilfe* (соціальна допомога), *Studienplatz* (місце навчання), *Universitäten* (університети), *Wohnungsmiete* (квартирна плата)) та у сфері екології та охорони навколишнього середовища (*Dürre* (засуха), *Hitze* (спека), *Klimawandel* (зміна клімату), *Mülltrennung* (сортування сміття), *Stromgewinnung* (виробництво електроенергії).

Особливе місце в новинному дискурсі німецької лінгвокультури займає концепт *Erinnerungsorte* (місця пам'яті), який у медіапублікаціях зустрічаємо через категорії пам'ятників, ідей, символів, текстів, пам'ятних свят, обов'язку

тощо, з якими пов'язується ідентичність німецької нації. Багатозначність концепту виникає в контексті збереження традицій і сучасної історичної пам'яті: *Erinnerung* (пам'ять), *Erinnerungspflicht* (обов'язок пам'яті), *Heldentum* (мужність), *Erinnerung an das Heldentum* (пам'ять про героїзм), *kollektiven Gedächtnis* (колективна пам'ять), *Vergangenheit* (минуле), *Ehrungen der unzähligen Opfer* (вшанування незліченних жертв), *Genozid* (геноцид), *Einheit* (єдність), *Monument* (пам'ятник), *Volk* (народ), *Nation* (нація) та ін.

Лінгвокультурні константи, реалії поєднують національно-специфічні компоненти та відображають складні процеси та явища, які відбуваються всередині соціокультурного суспільства. Їх функція полягає у збереженні стійкості умов існування німців в світі, який постійно змінюється, в тому числі і в мові. Лінгвокультурне відображення через призму новинного дискурсу дозволяє німцям адаптуватися до умов соціального середовища.

Особливості німецької лінгвокультури в новинах полягають в інтерпретації цілісності спільноти та її культури. Лінгвокультура німців відображає історичний, політичний та соціальний досвід суспільства, його культурні цінності та традиції. Історичні та соціальні процеси, які відбуваються у світі, значною мірою впливають на розвиток національної мови, лінгвокультури та констант, реалій.

2.4. Взаємодія мови та культури в новинному дискурсі

Уявити дискусію про взаємодію мови та культури в новинному дискурсі завершеною, напевно, неможливо, як неможливо поставити крапку в найскладнішій розмові про саму мову, культуру і про новинний дискурс, який транслюється сучасними масмедіа, проте аналізувати взаємодію мови та культури в новинному дискурсі необхідно з розумінням всієї складності та суперечливості цього феномену [22].

Саме у засобах інформації відбуваються зміни мовної норми мови. По перше, масові комунікації збагачують мову, тримають у курсі подій. По друге, ми відступаємо від норм мови, використовуємо жаргонізми (*кайф*, *тусовка*, та

ін.), варваризми (наприклад, *блеф*) та іншомовні слова (*ексклюзивний, харизма, прайслист, тінейджер*).

Мова – особливий вид соціальних інформаційних зв'язків, завдяки якому змінюється інформаційна картина світу, яка відображає розвиток суспільства. XXI ст. – період стрімкого розвитку інформаційних технологій. Науково-технічну революцію змінила інформаційна революція, в ході якої створюється нове «інформаційне суспільство». Інформаційні ресурси суспільства стають нині визначальним чинником розвитку як у науково-технічному, так і в культурному плані [33, с. 50].

Мова новин має низку особливостей, які ще недостатньо вивчені. Складність вивчення мови масової інформації пов'язана з багатьма різнорідними факторами: жанровою та стильовою різноманітністю, каналом передачі, поєднанням усного і писемного мовлення.

Проблема впливу мови на людину, її спосіб мислення та поведінка безпосередньо пов'язані із медіа. Інформуючи людину про стан світу і заповнюючи її дозвілля, засоби інформації впливають на всю побудову її мислення, на стиль світосприйняття, на тип культури сьогодення.

За останні десятиліття у нашій країні відбулися великі зміни у всіх сферах людської діяльності: у політиці, економіці, психології, філософії, засобах масової інформації. Всі ці зміни, як у дзеркалі, відбилися у мові новинного дискурсу, в ЗМІ загалом [37, с. 91]. Змінився політичний устрій, країна перейшла на ринкову економіку, відбулися й негативні фактори: анексія Криму, російська воєнна агресія, повномасштабне вторгнення в Україну, й багато слів увійшло мову ЗМІ.

Словник поповнився новими словами та висловлюваннями у зв'язку з переходом від загальновідомої державної власності до приватної, з приватизацією, розвитком інвестицій та технологій тощо. Мова взагалі і мова масової інформації, зокрема, дзеркально відображає стан суспільства, носія мови.

Засобами масової інформації створюється особливий аудіовізуальний світ, впливу якого свідомо чи мимоволі піддається кожна людина, що змушує серйозно порушувати питання відповідальності медіа перед суспільством. Так, багато хто не бачить особливого лиха в великій кількості невинуватих запозичень з іноземних мов, насамперед з англійської, а ще точніше – з американської англійської. Особливо це стосується періоду незалежності держави та її західного напрямку розвитку [36, с. 113].

Дійсно, у економіці, науці, у повсякденному житті з'являються нові явища, нові речі, і разом із ними приходять нові слова. Хто вимагатиме, щоб замість компактного *комп'ютера* вимовляли громіздке словосполучення *електронно-обчислювальна машина*, в якому, до речі, перший і останній елементи – теж запозичення.

Ніяк не можна забувати, що слово не просто називає річ – воно і вбудовує її у певну картину світу, котра формувалася довгий період часу. Зрозуміло, що слово *мобільний* (телефон), яке прийшло в українську та німецьку мови, закономірно і безболісно вбудувало в картину світу українців та німців нову річ – зручний і доступний прилад для полегшення спілкування для людей на відстані. А, наприклад, слово *кілер* прикрило моторошне і дике для картини світу явище – найманого вбивцю, надавши його жахливому діянню навіть романтичний відтінок. Нині журналісти часто забувають про те, що слово не лише називає, а й оцінює. Використовуючи те чи інше слово, вони не лише інформують читача або слухача про ті чи інші події і явища, а й висловлюють своє особисте ставлення щодо них, одночасно транслуючи це ставлення й у свідомість аудиторії [21, с. 51].

Мова – теж засіб; фахівці визнають за нею основний комунікативний аспект; масовість передбачає наявність правил, які нормалізують вживання (інакше перестануть розуміти; вже перестають), але важливіше те, що інформація завжди була пов'язана із середнім стилем мови та культурою.

Відбувається усереднення форм мови під умовно обрані правила. Норма визначає, що є правильним, стиль — міру виразності й естетичності, а сенс

постає як поєднання обох, тобто гармонія думки й мовного оформлення в їхньому спільному ставленні до світу та діяльності. При порушенні норми та стилю зміст спотворюється або руйнується зовсім. Якщо виходити з цього висновку, ЗМІ не мають права на розмовну мову, бо за визначенням вони нормативні, насамперед у стилі, а не в нормі. Основна біда сьогодення полягає саме у неузгодженості всіх аспектів загального користування мови у повсякденній мові.

Медіа використовують ситуацію, яка склалася у мові та культурі сьогодні. Розглянемо чинники, що зумовили зміни у мовній діяльності.

1. Втрата високого стилю порушила рівновагу форм вираження, що склалася, в найширшому духовному середовищі. Цим пояснюються багато побічних наслідки втрати, з якими маємо справу. У тривимірному просторі існування триєдність стилів літературної мови є дуже важливою. Високий стиль виступає носієм символічних значень і як, наприклад, можна написати слова до гімну або звернення до офіційного представника іншої держави поза високим стилем? Заклик до громадян, найважливіші державні твердження завжди оформлялися високим стилем. Інформація ж передається в середньому стилі, для байок і анекдотів характерний низький стиль. Якщо високий стиль відсутній, середній стиль піднімається в ієрархії, а його місце починають заповнювати слова низького стилю. Вийшло багато словників сучасного сленгу, внаслідок популяризації якого до півтори тисячі слів чи значень звичайних слів із злодійського жаргону увійшло в мовлення за останні десятиліття.

2. Логічне та поетичне мислення пригнічені формами риторичного мислення, в атмосфері якого сьогодні перебуває суспільство. Завдання суто рекламне – переконати, не доводячи. Звідси логічні помилки навішування ярликів, принцип подвійних стандартів, використання символів у понятійному значенні.

3. Зниження якості мови веде до того, що від ери класичних текстів не залишиться і сліду. «Економія зусиль», блокова побудова фраз, стереотипи та штампи, нероз'яснені варваризми – все побудовано на алюзіях та парафразах.

4. Все, що можна сказати про норму і стиль, зрештою, стикається з проблемою виховання читача. Причому не в процесі його обробки для транслявання електорату або мас, а в момент мовленнєвої освіти. Раніше у багатьох вітчизняних газетах, на радіо та ТБ, в мережі Інтернету були передачі, публікації присвячені мові. Практичним результатом сьогоднішніх розмов могло б стати повернення такої практики, і це тим паче важливо, що час нагадати міністрам та творчій інтелігенції, що значення української мови полягає в багатстві її стилів та у твердості її норм [32].

У прямій залежності від величезних можливостей електронних медіа впливати на формування мовної культури споживчої маси знаходиться і можливість цього роду ЗМІ завдати шкоди національній мові, заповнивши ефір низькоякісною (з точки зору вимог до мови) продукцією: публіцистикою, перекладами текстів закордонних медіа тощо.

Зі сказаного випливає висновок: мова і новинний дискурс стали персоніфіковані. Йде перенасичення мови ЗМІ запозиченнями, спостерігається засилля в ньому жаргонної та навіть ідеоматичної лексики. Поняття «правило» та «норма» в українській мові медіа все ж таки присутні, проте не всі медійники належним чином їх дотримуються. Здебільшого винуватці ситуації не стільки ЗМІ, скільки відсутність правил гри у співвіднесенні стилю та норми через призму культури. Причиною зміни мови та тексту стала стрімка зміна умов життя, за яких необхідно було змінювати умови існування й самих ЗМІ.

Таким чином, аналіз лінгвокультурного виміру новинного дискурсу засвідчив, що різні наукові джерела трактують лінгвокультуру як сукупність образів, прецедентних імен і текстів, ціннісних орієнтацій, традицій, а також системи мовних і символічних засобів. Поряд із цим у науковому просторі сформувалися кілька підходів до її вивчення: як складової лінгвокультурного поля національної мови, як компонента бінарних опозицій типу «власна — іншомовна» чи «вихідна лінгвокультура — лінгвокультура перекладу», а також як функціонального аналога концептосфери.

РОЗДІЛ 3

ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ НОВИННОГО ДИСКУРСУ

3.1. Методологія дослідження: вибір матеріалів, критерії аналізу

Стрімкий розвиток дослідження новинного дискурсу через призму мови, відбувся ще у попередньому столітті. Тексти суспільно-політичного характеру, які є основою сучасних новин, звісно ж, не стали виключенням. При лінгвістичному порівнянні варто звернути увагу на явище мовної картини світу, яка є унікальною для кожної нації, а в межах нашого дослідження стосується німецької та української мов.

Власне вплив цієї картини світу зумовлює термінологічні розбіжності, які стосуються новинного дискурсу. Люди часто називають одні й ті самі речі, які вони обговорюють, по різному, застосовують певні, пов'язані з ними асоціації. Тому нині все ще постають мовні та культурні бар'єри перекладу новинних текстів. Для практичного аналізу новинного німецькомовного та україномовного дискурсу необхідно мати справу з широким арсеналом міжнародної лексики, плюс так звані псевдоінтернаціоналізми, чи «хибними друзями перекладача», варваризмами, екзотизмами, фразеологізмами, фразами, які важко піддаються перекладу, та іншими особливостями, які здатні заплутати навіть фахівця з досвідом та спотворити сенс новинного повідомлення.

Визначення цих нюансів – один зі способів аналізу й осмислення тексту, що належить до новинного дискурсу, а також його порівняння з дискурсом українською мовою.

Матеріалом для цього дослідження стала лексика суспільно-політичних текстів, поданих українською та німецькою мовами в онлайн-ресурсах «Україна молода», «День», «Дзеркало тижня» та «Die Zeit», «Der Spiegel», «Deutsche Welle». Об'єктом дослідження стали тексти статей з інтернет-сайтів, які послуговували джерелом виявлення культурних особливостей та аналізу лексики. На їхній основі ми змогли виявити, розглянути й класифікувати відповідну лексику: реалії, термінологію, описати їхні лексико-семантичні та граматичні

характеристики, притаманні українській та німецькій онлайн-пресі, а також порівняти їх.

Під час аналізу текстів новинного дискурсу враховано важливу особливість: багато лексичних одиниць у текстах можуть мати відмінні значення, внаслідок чого вони можуть поставати як терміни, які належать до цієї конкретної сфери. Тексти, які стосуються суспільно-політичної сфери, є спеціалізованими. Їх відрізняють такі риси:

- вагома суспільна та політична інформація;
- наявність значної кількості термінів;
- різноманітність стилістичної і жанрової приналежності.

Необхідно наголосити, що для німецької мови властива надзвичайно широка здатність до словотворення. Це демонструє, що словниковий склад мови, водночас, здатен розширюватися та поповнюватися безліччю нових слів, що становить незаперечну перевагу для лексики тієї сфери, яка досліджується.

Лексичне наповнення новинного дискурсу, яке взято для аналізу, поділено на чотири основні категорії:

- лексика і термінологія, які відображають адміністративно-територіальну структуру (адміністративні одиниці, міста та села, окремі елементи населених пунктів), а також ті, що використовуються для позначення державних органів та посадовців (органи державної влади, управлінські структури);
- лексика і термінологія, які присутні в суспільно-політичній діяльності (політичні події та особи, патріотичні та громадські об'єднання, соціальні процеси та їхні учасники);
- звання, посади, титули, форми звертання, найменування установ, освітніх та культурних закладів тощо;
- військова лексика і термінологія (військові формування, види озброєння, форма одягу, військовий персонал).

Зазвичай, весь запас слів літературної мови доступний для публіцистичного стилю новинного дискурсу суспільно-політичної тематики. Це зумовлено тим, що в ньому висвітлюються різні аспекти суспільного та

політичного життя. Зрозуміло, що багатогранність сфер діяльності суспільства та влади в Україні та Німеччині, яка віддзеркалюється в цьому типі дискурсу, спричиняє появу різноманітної термінології. Проте, зі стилістичної точки зору, цей словник є однорідним. Основним критерієм використання та вибору мовних засобів, насамперед, є їхня загальна доступність.

Публіцистичний стиль, який використовується новинному дискурсі на Інтернет-сторінках газет, належить до інформаційно-настановного інституційного дискурсу [43, с. 14]. Це, водночас, впливає на тип дискурсу, який володіє значною впливовою силою на того, до кого він звернений. Відповідно, новинний дискурс обов'язково включає в себе автора та того, хто сприймає інформацію. Статті, розміщені в тематичних розділах, призначені для широкого кола читачів, і таким чином формують в суспільній свідомості політичні, мовні та дещо спрощені уявлення про навколишній світ, тобто картину світу.

3.2. Аналіз новинних матеріалів українських медіа

Матеріалом для аналізу новинного дискурсу українських медіа в цьому підрозділі є тематичне, лексичне наповнення інформаційно-політичних онлайн-видань «Україна молода» [38], «День» [11], «Дзеркало тижня» [13]. На противагу тижневикам, котрі аж кишать сенсаційними заголовками та часто не відповідають змісту опублікованого, публікації в аналізованих медіа завжди вирізняються високим рівнем мови та журналістської майстерності. Події розглядаються з усіх боків, подається їх всебічна оцінка й аналіз.

Специфіка лексики проявляється в її здатності виконувати певну роль у тексті, що впливає з її стилістичної та функціональної значущості. Стилiстична функція сприяє передачі предметно-логічного сенсу тексту новини та закладеної в ньому експресивної, емоційної, оціночної та естетичної інформації. Її визначають як виражальний потенціал взаємодії мовних засобів у межах тексту.

Характеристикою лексики є наступні особливості:

- термінологія, реалії збагачують зміст шляхом номінації унікальних предметів і явищ дійсності;

Укрзалізниця посилює перевірку документів пасажирів перед посадкою на поїзди [11];

- надає тексту своєрідний колорит і створюють національну атмосферу:

Ідея закладення траси належить генеральному директорові Трускавецького готельно-курортного комплексу «Карпати», меценату Леву Грицаку й директорові Галицького автомобільного клубу Сергію Єженкову [11];

- реалізує стилістичні можливості авторського повідомлення новини:

Три авторки жіночих історій-сповідей, що увійшли до книги, приїхали цього дня до Конотопа, щоб розповісти правду про пережите, поділитися досвідом стійкості й відновлення, про те, що підтримувало їх під час жахливих випробувань і продовжує допомагати жити і боротися тепер [38];

- занурює адресата в іншу культурну реальність:

Ізраїль горить, Іран відповідає, США напружують м'язи, росія тим часом емоційно підпалює Європу, а в центрі священної гори в Єрусалимі, якщо вірити тисячолітнім пророцтвам, має з'явитись Машиах (спаситель, котрий «позбавить бід народ Ізраїлю») [38];

- розширює кругозір читача і активізують його пізнавальні здібності:

Лейтмотивом діяльності українських гетьманів Івана Мазепи та його сподвижника Пилипа Орлика було переконання, що «Україна обох боків Дніпра має бути на вічні часи вільною від чужого панування» – це послання сучасним українцям крізь століття, а виставка «Пилип Орлик. Шлях гетьмана» – нагадування про невідкладність завдання! [11];

- термінологія і реалії не несуть додаткових конотацій. Вони визначають ступінь уявлення про культуру країни, звертаючись до фонду знань читача:

Дрони, ППО, РЕБ – це вже частина нової економіки [13].

Лексика, як вербалізація матеріальної та духовної спадщини, слугує дзеркалом існування та світогляду українського соціуму. Вона є унікальними феноменами, що не зустрічаються в інших культурах, і, відповідно, не має лексичних відповідників у їхніх мовах, адже останні не містять позначень для цих чужинних культурних понять:

Якщо після Революції Гідності парламент свідомо рухався до посилення інституційної спроможності антикорупційних органів, то тепер намагається відкотити ці зміни [13].

Темно-дика, зловорожо-агресивна московія 250 років тому підло скоїла один з найбільш тяжких і непростимих злочинів проти національної державності України, політичної волі, майнових і соціальних прав нашого народу [38].

Новинні тексти не повинні передбачати від читача попереднього знайомства з темою, а залежність від контексту повинна бути зведена до мінімуму. Водночас, окрім традиційних, стабільних тем, онлайн-видання відкривають свої ресурси практично для будь-якої тематики. Згодом ці нові обставини та доводи теж починають знаходити повторення. Ця повторюваність, плюс брак часу у журналіста на скрупульозну обробку матеріалів, спричиняє часте застосування штампів. Усе це зумовлює специфічність стилістичних особливостей лексики новинного дискурсу аналізованих медіа:

Співпрацю з партнерами, вочевидь, спускають на нижчі рівні, що насправді цілком може дати кращі результати. Але і плутанини додає...[13].

Українська сторона окреслила основні виклики у процесі імплементації та поінформувала про потреби у підтримці з боку ЄС [38].

Перлів за два місяці свого президенства сорок сьомий видав вже чимало! І серед таких – його «мудрі» вислови і рішення щодо «гендеру» [11].

Для новинних текстів характерна чіткість та інформаційність, тобто, прагнення до усталеного стандарту викладу. Це стосується навіть заголовків, в яких лексика використовується для емоційності й образності з використанням метафор, гіпербол тощо:

Гендерні «проблеми» Дональда Трампа [11].

США отямилися – надсилають додатково оборонну зброю для України [38].

Російська економіка тоне у власних боргах і скигленні [11].

Пенсійна рулетка. Чому реформа під час війни може залишити українців без копійки на старість [11].

У заголовках немає нічого зайвого. Вони лаконічні, але лексика і термінологія віддзеркалюють важливість та масштаб теми викладу: США – оборонна зброя – Україна; реформа – війна – відсутність грошей.

Із огляду на сучасні реалії української держави й воєнний стан, поширеною стала військова лексика в медіа. Відповідно до напрацювань М. Колесникової, військова лексика є важливою частиною військової термінології, маючи при цьому власну специфіку. Вона зародилася як інструмент для оперативного та результативного обміну інформацією серед військових у період бойових зіткнень, охоплюючи вузькоспеціальні вислови й аббревіатури, які розроблені з метою прискорення та спрощення процесу спілкування [17, с. 23–33].

Загалом, використання військової термінології в ЗМІ вимагає пильності й відповідності мовному протоколу, аби не порушувати журналістські стандарти та не спричиняти неприємностей читацькій аудиторії або її необачно занепокоювати:

За уточненою інформацією, вчора противник завдав одного ракетного та 77 авіаційних ударів, застосував чотири ракети та скинув 134 керовані авіабомби. Крім цього, здійснив 5 331 обстріл, зокрема 56 – із реактивних систем залпового вогню та залучив для ураження 3 760 дронів-камікадзе [11].

По базі ФСБ у Брянській області винищувачі Повітряних сил ЗСУ завдали нищівного удару французькими керованими авіабомбами AASM HAMMER [38].

До кінця того тижня в Україну вже прибула система протиповітряної оборони Patriot і більше ракет-перехоплювачів завдяки угоді з Німеччиною, зазначає Джо Барнс, брюссельський кореспондент газети The Telegraph [13].

У мові аналізованих новин онлайн-масмедіа фіксуються лексеми *розвідка, бронетранспортер, міномет, батарея, система ППО, авіабомба* тощо.

Далі розгляну особливості написання новин у кожному з аналізованих видань окремо – «Україна молода» [38], «День» [11] та «Дзеркало тижня» [13] –

з акцентом на специфіку лексики, структуру повідомлень та стилістичні прийоми, що визначають їхній інформаційно-політичний дискурс.

Видання «Молода Україна» відзначається оперативністю та акцентом на політичному й геополітичному контексті подій. Наприклад, у матеріалі про заяву парламентарів 20 країн Європи журналісти повідомляють: *Парламентарі закликали до єдиного підходу щодо миру для України... Нашою метою був і залишається справедливий і сталий мир, що ґрунтується на міжнародному праві і забезпечує повну повагу до територіальної цілісності, незалежності й суверенітету України* [38]. Видання надає пріоритет висловам офіційних осіб та цитатам, що підкреслює авторитетність джерел і політичну вагу подій.

У новинах про мирні плани «Молода Україна» детально порівнює різні пропозиції, підкреслюючи, які з них сприятливі для України, а які містять обмеження або поступки. Наприклад: *Повний мирний план, запропонований Євросоюзом, не обмежує чисельність українських Сил оборони... Натомість американський план передбачає скорочення армії та відмову від вступу до НАТО* [38]. Такий підхід дозволяє читачеві зрозуміти суттєві відмінності між зовнішніми ініціативами та оцінити ризики для державного суверенітету.

Особливістю видання є активне використання прямих цитат і деталізація пунктів документів. Наприклад, щодо американського мирного плану зазначено: *Крим, а також Донецька і Луганська області де-факто визнаються російськими, зокрема Сполученими Штатами... Збройні сили України виведуть свої війська з частини Донецької області, яка стане нейтральною демілітаризованою буферною територією* [38]. Це створює відчуття безпосередньої присутності читача у процесі прийняття рішень і демонструє масштаб геополітичних наслідків.

Видання також висвітлює соціально-політичні тенденції всередині України. Наприклад, у матеріалі про рейтинг президента Володимира Зеленського зазначено: *Рейтинг обвалився майже на 40 %, підтримка залишається менше 20 %. Антирейтинг перевищує основний рейтинг президента, і голоси виборців перетікають куди завгодно, окрім Зеленського*

[38]. Автори роблять акцент на цифрах і соціологічних даних, підкреслюючи важливість громадської думки та політичної стабільності.

Таким чином, «Молода Україна» поєднує аналітичну деталізацію політичних процесів, прямі цитати ключових осіб і конкретні цифри, що дає читачеві комплексне уявлення про ситуацію як на міжнародній, так і на внутрішній арені.

Українське видання «День» у своїх новинах демонструє чітку спрямованість на передачу оперативної та детальної інформації щодо подій на фронті. Наприклад, у матеріалі про оборону Лимана видання повідомляє: *Російські війська пробують тиснути на Лиман із півночі та півдня: ЗСУ тримають оборону з трьох напрямків* та детально пояснює дії противника: *Війська країни-агресорки намагаються просочуватися в напрямку Лимана малими групами — хочуть “розмити” лінію зіткнення* [11]. Основна увага приділяється конкретним діям українських військових, що підкреслює оперативність та точність викладу інформації.

Крім військових новин, видання концентрує увагу на міжнародних та дипломатичних подіях, що впливають на хід війни та економічний тиск на Росію. Журналісти наводять конкретні цифри: *Нафтогазові доходи російського бюджету цього місяця можуть упасти на 35 % порівняно з минулим роком* [11] та підкреслюють роль координації дій між країнами-партнерами: *Санкційні координатори проведуть професійну та відверту дискусію про вплив санкцій та їх синхронізацію в юрисдикції країн-партнерів* [11]. Це дозволяє читачеві оцінити ефективність заходів і зрозуміти логіку міжнародних рішень.

Особливістю «Дня» є концентрація на стратегічному значенні подій для України та на ролі державних інституцій. Наприклад, у матеріалі про мирний процес журналісти виділяють мету української сторони: *Україна очікує конкретного прогресу в мирному процесі та зацікавлена у зустрічі президентів України та США* [11], а також пояснюють важливість переговорів: *Очікування української сторони - це "конкретний результат для того, щоб відбувся*

прогрес" [11]. Такий підхід дозволяє читачам не лише дізнатися факти, а й усвідомити їхнє значення у ширшому політичному контексті.

Важливим елементом є детальне висвітлення тактичних дій українських військових та застосування військової термінології. Наприклад, у повідомленні про Мирноград і Покровськ журналісти описують: *Українські оборонці знищують штурмові групи ворога ще на підходах до міста, здійснюють комплексні заходи для ефективного вогневого ураження та виснаження його резервів* [11]. Використання термінів «штурмові групи», «логістичні шляхи», «вогневе ураження» робить текст точним та створює ефект присутності на місці подій.

Видання «Дзеркало тижня» вирізняється оперативністю подачі інформації та акцентом на гуманітарних, політичних і міжнародних аспектах війни. Наприклад, у матеріалі про переміщення дітей із Запорізької області видання зазначає: *Окупаційна влада оголосила про чергову програму так званого «відпочинку» для дітей із Запорізької області. До кінця року понад 400 дітей планують відправити до Ярославської області РФ... Про це повідомляє Центр національного спротиву* [13]. Такий підхід дозволяє читачеві зрозуміти масштаб порушень прав дітей та методи, які використовує окупаційна влада для інтеграції населення окупованих територій у російську систему.

У новинах про міжнародні переговори «Дзеркало тижня» акцентує увагу на дипломатичних процесах та позиції України. Зокрема, у повідомленні про підготовку до зустрічі з США зазначено: *Команда України разом з американськими представниками цього тижня працюватиме над узгодженням пунктів, які мають наблизити нас до реальних кроків на шляху до миру та зміцнення системи безпеки* [13]. Видання надає пріоритет офіційним заявам президента, що підкреслює авторитетність джерел і стратегічне значення переговорів.

Особливістю видання є комплексний підхід до висвітлення геополітичних ризиків. Наприклад, у матеріалі про «мирний план» Дональда Трампа зазначено: *Європейських лідерів заскочив зненацька «план миру» президента Дональда*

Трампа... він віддавав Росії більше територій, ніж російська армія змогла здобути на полі бою [13]. Такі деталі дозволяють читачеві оцінити потенційні наслідки для суверенітету України та роль європейських держав у балансуванні дипломатичних процесів.

Видання також висвітлює соціальні та правові аспекти життя українських громадян за кордоном. Наприклад, у матеріалі про зміни законодавства Польщі зазначено: *Тимчасовий захист можна буде змінити на легальне перебування з трирічною посвідкою... нові правила нададуть біженцям ті ж права, що й іншим іноземцям у Польщі: доступ до працевлаштування, освіти та соціальних виплат [13].* Це демонструє увагу журналістів до практичних наслідків законодавчих змін для українців та їхньої інтеграції у суспільство.

Таким чином, «Дзеркало тижня» поєднує детальну аналітику політичних і гуманітарних подій, прямі цитати офіційних осіб і конкретні приклади дій держав та міжнародних організацій, що дає читачеві цілісне уявлення про ситуацію в Україні та її позиції на міжнародній арені.

Активне впровадження лексем у медіа-просторі, зокрема у новинних повідомленнях, свідчить про їхнє широке побутування в українському суспільстві. Однак тривалий процес адаптації цих лексичних одиниць в українській мові може спричинити порушення літературних правил та невідповідності орфографічним нормам. Лексичні одиниці здатні наповнювати тексти емоціями та виразністю, проте їх використання часто зустрічає негативну реакцію. Дослідження військової лексики та термінології, її проявів у різноманітних ЗМІ, та систематизація за тематикою можуть стати відповідними напрямками наукових розвідок.

3.3. Аналіз новинних матеріалів німецьких медіа

Матеріалом для аналізу новинного дискурсу німецьких медіа в цьому підрозділі є тематичне, лексичне наповнення інформаційно-політичних онлайн-видань «Die Zeit» [51], «Der Spiegel» [49], «Deutsche Welle» [50]. Аналізовані ЗМІ відображають соціальні, політичні та економічні реалії Німеччини, є одним із найпотужніших комунікаційних каналів поширення інформації та тиражування

певних образів, дотримання політичної коректності, що зумовлює комплексний підхід до дослідження лексики та термінології в текстах німецьких новин.

Широко поширеним прийомом сучасних новинах є використання іноземних слів. Найпоширенішими є англіцизми, використання яких мотивовано мовною модою в Європі. Водночас, англіцизми сприймаються позитивніше, оскільки реципієнти можуть знати їх значення з популярної культури, а чи не зі спеціальних текстів:

*Betrüger wollten eine 73-Jährige in Nordrhein-Westfalen gleich mehrfach ausnehmen. Bei der dritten Geldübergabe warteten aber Spezialkräfte auf die **Fake-Beamten** [49].*

*Die USA wollen zum 1. August Zölle von 30 Prozent auf EU-Waren erheben. Derzeit laufen Verhandlungen mit der EU, um das mit einem Handels**deal** noch zu verhindern [51].*

*Ein norwegisches Reporterteam entlarvte ihn mithilfe seiner Opfer als Betrüger, die Netflix-Serie «**Tinder Swindler**» machte ihn weltweit berühmt: Mehrere Frauen erzählen davon, wie Simon Leviev über die Datingplattform Tinder Kontakt zu ihnen aufnahm und sie dreist betrog [49].*

У прикладах вище слово *угода* (die Vereinbarung, das Geschäft) замінені на англіцизм, оскільки іноземне слово містить позитивну конотацію і, зазвичай, використовується у значенні успішної угоди. Далі поняття *фальшивий* у тексті новини передається англійською виразом *Fake*, яке замінює *die Fälschung*.

Англіцизм *Swindler* використовується в значенні шахрай. Іноді в текстах новин поряд дається німецький еквівалент *ein Betrüger*, оскільки широкому загалу це іноземне слово може бути незнайомим.

*Jetzt ist der BVB auch im DFB-Pokal ausgeschieden und hat damit eine echte «**Horror-Woche**» hinter sich. Insbesondere für Trainer Nuri Sahin waren die vergangenen drei Spiele kein Vergnügen [50].*

Англіцизм *Horror* частіше використовується в контексті страшних фільмів, але в цьому випадку замінює прикметник *schrecklich*, знижуючи ступінь жахливості.

У ході аналізу виявлено, що в німецьких новинах часто застосовується перефразування, оскільки непряма номінація часто містить пом'якшення.

Der Staatsanwaltschaft zufolge wurde der Verdächtige als mutmaßlicher terroristischer Gefährder geführt. Retailleau zufolge hatte der Mann «ein schizophrenes Profil». Seine Tat habe «eine psychiatrische Dimension» [51].

Для коректного вираження табуйованої теми, пов'язаної із психічним здоров'ям, використовуються наведені вище вирази. Діагноз у тексті новини не згадується, він позначений як профіль шизофренії.

*Die neue **Gaming-Plattform** lockt Millionen Nutzer mit exklusiven **Events** und **Cash-Prämien** [51].*

Англiцизми *Gaming, Events, Cash* широко використовуються в німецьких медіа, особливо у тематиці цифрових технологій та розваг. Вони несуть позитивну конотацію і сприймаються молодіжною аудиторією як сучасні та престижні терміни. У даному випадку *Cash-Prämien* замінює німецький вираз *Bargeldprämien*, знижуючи офіційність висловлювання та роблячи його більш емоційно привабливим.

*Der Politiker äußerte sich zu den Protesten als «eine echte **Challenge** für die Demokratie» [49].*

Англiцизм *Challenge* використовується тут у значенні «серйозне випробування» замість німецького *Herausforderung*, що надає висловлюванню динамічності та сучасного звучання. Непряма номінація («eine echte Challenge») пом'якшує критику та робить оцінку події менш категоричною.

*Im Interview betonte die Expertin, dass viele **Start-ups** aktuell unter dem **Funding-Druck** leiden [50].*

Англiцизм *Start-ups, Funding-Druck* активно застосовуються в економічному дискурсі німецьких ЗМІ. Використання цих термінів показує міжнародний контекст і одночасно робить текст більш сучасним. При цьому відбувається перефразування: замість прямого *Finanzierungsdruck* подано вираз у вигляді складного терміну, що пом'якшує формальність і зберігає стилістичну легкість.

*Wenn wir in Europa beschließen, dass wir erheblich mehr machen, dann sollten wir auch die Frage beantworten: **Wer bezahlt die Zeche?** [51].*

У цьому контексті *Wer bezahlt die Zeche?* відноситься до країн, які вносять найбільший фінансовий внесок («віддуваються» за інших). Крім того, в цьому контексті затушовується інформація про суму виплат.

У аналізованих джерелах спостерігається також використання афіксації. Афіксація представлена, зокрема, словотворчими моделями із зменшувальними суфіксами *-chen* або *-lein*:

Die Gänge sind halb leer, ein paar versprengte Grüppchen stehen noch herum [50].

Очевидно, використання зменшувальної форми іменника *Grüppchen* надає висловлюванню певного відтінку невизначеності без точної чисельної вказівки на нечисленність присутніх. До граматичних засобів пом'якшення категоричності висловлювання в німецьких новинах можна віднести подальше використання форм умовного способу.

Власиве їм значення нереалізованої дії дає можливість пом'якшити критичні зауваження і навіть закид:

*Bei der Mutter blieben der Junge und das Mädchen nur wenige Tage, weil das Hanseatische Oberlandesgericht aufgrund eines Eilantrags des Vaters entschied, dass ihm die Kinder **zurückgegeben werden müssen** [49].*

*Dabei **sollten** rund 3000 Arbeitsplätze entstehen* [50].

Вживання дієслова *sollen* в претериті кон'юнктива, який виражає в цьому контексті припущення, заплановане, дозволяє «м'яко» вказувати на поліпшення нинішньої ситуації.

У текстах німецьких новин, особливо пов'язаних із трагічними подіями, використовується прономіналізація для заміни назви об'єкта займенником:

***Das**, was nicht passieren darf, ist jetzt auch in Schweden passiert. ...Wir haben brutale tödliche Gewalt gegen unschuldige Menschen gesehen. Das ist die schlimmste **Schießerei** in der schwedischen Geschichte* [51].

Займенник *Das* замінює *die Schießerei* (стрілянина) в новинах про стрілянину в школі. Цей засіб знаходиться на початку висловлювання, що дозволяє зробити коментар менш експресивним.

У структурному відношенні лексика німецьких новин відрізняються різноманітністю, це можуть бути слова будь-якої частини мови, але переважно в цій ролі виступають іменники, зокрема складні. Досить багато зустрічається також скорочень, аббревіатур. Наведемо кілька прикладів: *die Agenda, die Hochrechnung, die Umfragewerte, der Meisterplan, der Wahlkampf, die IAEA, die UNESCO*.

Dazu gehört etwa das mächtige Bauhauptquartier der Revolutionsgarden, Khatam-al Anbiya, wirtschaftliches Rückgrat der IRGC mit Monopolstellung in lukrativen Rohstoff-, Öl- und Bauprojekten [51].

У текстах аналізованих німецьких медіа є приклади багатозначності навіть у рамках одного термінологічного поля. Так, термін *der Präsident* означає і президента (*der Bundespräsident*), і голову (*der Bundestagspräsident*); два значення має також термін *die Partei* – партія (*konservative Partei*) і сторона (*die Konfliktpartei, die Vertragspartei*). Певна експресивність мовних засобів і новинного дискурсу суспільно-політичного спрямування загалом зумовлена його завданнями – маніпуляції громадською думкою та наданням на одержувачів інформації певного емоційного впливу.

Важливе місце в новинному медіа-дискурсі займають власні імена. Тексти ЗМІ рясніють антропонімами. Безумовно, політичні події пов'язані з іменами конкретних людей, у нашому випадку переважно політичних діячів будь-якої національної приналежності (*Friedrich Merz, Donald Tramp, Wolodymyr Selenskyj, Frank-Walter Steinmeier, Theresa May* та ін.). Аналіз їх вживання дозволяє стверджувати, що антропоніми виконують подвійну функцію: по перше, позначають медійну особистість, по друге, виступають своєрідним символом, знаком культури, імпліцитно висловлюють нову інформацію, не пов'язану з конкретною людиною, тобто стають прецедентними (*der Bendlersblock* – будівля

міністерства оборони Німеччини, *das Konrad-Adenauer-Haus* – центральний офіс ХДС, *das Willy-Brandt-Haus* – центральний офіс СДПН та ін.).

Особливість сучасного новинного дискурсу Німеччини становлять деонімастичні найменування – власні імена, які перейшли в розряд імен загальних (*merkeln, adenauern, hartzen, schäubleweise, Schulzomania* та ін.). Їх активне вживання пов'язане з сугестивною функцією масової комунікації, коли інформаційний процес представляється як театральна дія, драматизується, подіям і фактам надається відтінок емоційності. Такі найменування мають яскраво виражену негативну конотацію, і їх поява саме в новинному дискурсі медіа цілком виправдана, оскільки, за твердженням деяких дослідників, найважливішими характеристиками такої лексики є оцінність та емотивність.

Досить інтенсивно деонімізація імен політичних та державних діячів виявляє себе в німецькій мові останнім часом. Це пов'язано з позамовними чинниками. Німеччину «накривають» політичні скандали, розкриваються непристойні вчинки та промахи керівників різних рівнів. Ситуацію посилює падіння довіри громадян до провідних політиків і правлячих партій, а також зростання популярності правих. Все це відбувається традиційно напередодні чергових виборів до бундестагу, тому не дивно, що передвиборна боротьба відбувається за умов жорсткої конкуренції за голоси виборців. Крім того, вдаючись до креативних найменувань, журналісти можуть коротко, дуже виразно та алегорично описати подію та дати їй оцінку.

Nach den Äußerungen der Bürgermeisterin von Spremberg zum Rechtsextremismus in der Stadt in der brandenburgischen Lausitz werden Forderungen nach einer Videoüberwachung lauter [49].

Особливість німецьких деонімів, на наше переконання, полягає в тому, що вони є виразними мовними засобами [6]. Так, дієслово *hartzen* має не просто значення *жити на допомогу по безробіттю*, а й вказує на зловживання безробітними громадянами соціальними можливостями, які надає держава. Звідси стає зрозумілим і друге значення дієслова, популярне в молодіжному

сленгу – *ледарство, нічого не робити*, а також значення інших похідних одиниць від антропоніма *Hartz*.

Крім того, цілком можливо, що одиниця, яка з'явилася у мові спочатку як деонім, стане терміном. Підтверджують це приклади різних видів: *pasteurisieren*, *Mozarttaler* (кулінарний), *Mauser*, *Junkers* (військовий), *röntgen*, *Dieselmotor*, *mendeln* (науково-технічний), (*Bismarcksche Politik*, *salomonisches Urteil*, *Gorbi-Mania* історичний), *Luthertum*, *Thomismus*, *Thomist* (релігійний). Аналогічний шлях може пройти деонім *das Hartz*. Так називають у Німеччині реформу ринку праці, яка пов'язана з ім'ям Петера Харца (*Peter Hartz*). Вона передбачала суттєве скорочення допомоги з безробіття, насамперед, для осіб, які понад рік перебувають у статусі безробітного та не намагаються змінити свою ситуацію. Тому дієслово *hartzen* і набуло значення *жити на допомогу по безробіттю*. Термінологічний характер виявляє також слово *Riester-Rente/Riesterrente*. Вальтер Рістер, економіст та колишній міністр праці в кабінеті Г. Шредера, запропонував приватну програму пенсійного забезпечення для робітників, яка була сприйнята в німецькому суспільстві негативно.

Останнім часом німецькі соціологи почали активно використовувати позначення: *Schulz-Effekt* (*Шульц-ефект* або *ефект Шульца*) – *Der Schulz-Effekt: vom Buchhändler zum Bundeskanzler? Manche Meinungsforscher sprechen vom Schulz-Effekt*. І неясно, хто першим ужив цю одиницю – соціологи чи журналісти.

Зараз я хочу проаналізувати, як зазначені видання — «Die Zeit» [51], «Der Spiegel» [49] та «Deutsche Welle» [50] — висвітлюють перебіг війни в Україні, а також які методи подання інформації вони використовують для формування уявлення читача про конфлікт та його наслідки.

Видання «Der Spiegel» вирізняється детальною аналітикою міжнародних та дипломатичних подій, що стосуються війни в Україні, а також акцентом на позиціях ключових політичних акторів. Наприклад, у матеріалі про мирні переговори з США журналісти описують позицію Володимира Путіна: *Kurz vor dem Start von Gesprächen mit US-Gesandten hat Kremlchef Wladimir Putin wieder einmal Drohungen ausgesprochen... Russland sei bereit, die Europäer an den*

Verhandlungen zu beteiligen. Dazu müssten sie allerdings die Realitäten auf dem Schlachtfeld in der Ukraine anerkennen [49]. Такий підхід дозволяє читачеві зрозуміти складність переговорного процесу та дипломатичні умови, що висуває Росія.

Особливістю видання є підкреслення ролі міжнародних акторів та контекстуальне пояснення дій сторін конфлікту. Наприклад, у повідомленні про американський мирний план зазначено: *Während in Genf Unterhändler über den amerikanischen Friedensplan verhandeln, hat US-Präsident Donald Trump der Ukraine erneut mangelnde Dankbarkeit vorgeworfen... Selenskyj reagierte auf X, dass die Ukraine den Vereinigten Staaten, allen Amerikanern und insbesondere Präsident Trump zutiefst dankbar ist* [49]. Тут видання поєднує офіційні заяви лідерів з аналізом наслідків для України та міжнародних відносин.

Висвітлення військових дій також займає важливе місце у публікаціях «Der Spiegel». Наприклад, у повідомленні про атаку українських дронів на російську нафтову інфраструктуру зазначено: *Im russischen Angriffskrieg gegen die Ukraine unternimmt das ukrainische Militär erneut Schläge gegen die russische Ölindustrie... Die Zahl der Opfer und das Ausmaß der Schäden in Russland stehen in keinem Verhältnis zu den vom russischen Militär angerichteten Zerstörungen in der Ukraine* [49]. Детальна інформація про наслідки атак та відеоматеріали створюють ефект присутності та підкреслюють масштаб операцій.

Таким чином, «Der Spiegel» поєднує дипломатичну аналітику, прямі цитати офіційних осіб та точні повідомлення про військові дії, що дозволяє читачеві отримати цілісне уявлення про хід війни та міжнародні реакції на неї.

Видання «Deutsche Welle» вирізняється детальною аналітикою міжнародних та дипломатичних подій, що стосуються війни в Україні, а також акцентом на позиціях ключових політичних акторів. Наприклад, у матеріалі про промову канцлера Фрідріха Мерца зазначається: *Wir wollen keinen Frieden durch Kapitulation, sondern wir wollen ein friedliches Zusammenleben der Völker in Europa. Auf der Grundlage unserer demokratischen, freiheitlichen Werte* [50]. Такий підхід

дозволяє читачеві зрозуміти офіційну позицію Німеччини щодо мирного врегулювання конфлікту та її вимоги до переговорів.

Особливістю видання є підкреслення ролі міжнародних акторів та складності переговорного процесу. Наприклад, у повідомленні про дії США зазначено: *Der ranghöchste US-Besuch in Kyjiw, Minister Dan Driscoll, erläuterte den ukrainischen Vertretern den 28-Punkte-Plan für einen möglichen Friedensschluss* [50]. Тут «Deutsche Welle» поєднує офіційні заяви американських та українських посадовців з аналізом потенційних наслідків для України та міжнародної політики.

Висвітлення військових подій також займає значне місце у матеріалах видання. Наприклад, у повідомленні про наслідки російських атак у Києві зазначено: *Ein Wohnhaus mit schweren Zerstörungen nach einem russischen Drohnenangriff in Kyjiw* [50]. Детальна інформація про руйнування та ілюстративні фото створюють ефект присутності та підкреслюють масштаб військових дій.

Таким чином, «Deutsche Welle» поєднує дипломатичну аналітику, прямі цитати офіційних осіб та точні повідомлення про військові події, що дозволяє читачеві отримати цілісне уявлення про перебіг війни в Україні та позиції ключових міжнародних гравців.

Видання «Die Zeit» відзначається глибокою аналітикою міжнародних та дипломатичних процесів у контексті війни в Україні, а також критичною оцінкою ролі ключових міжнародних гравців. Наприклад, у матеріалі про використання російських активів для підтримки України зазначається: *Der 28-Punkte-Plan des US-Sondergesandten Steve Witkoff und seines russischen Counterparts Kirill Dmitrijew für die Ukraine demonstriert eine neue Realität in der internationalen Konfliktlösung* [51]. Таке представлення дозволяє читачеві зрозуміти, що переговори ведуться у форматі, який відрізняється від традиційної дипломатії, та оцінити його ризики для України і Європи.

Особливістю видання є підкреслення напруженості між союзниками та аналіз політичних стратегій держав. Наприклад, автор статті звертає увагу на

неприйняття європейських країн у процесі мирних переговорів США та Росії: *Die Trump-Regierung hat es nicht für nötig befunden, europäische Staaten in irgendeiner Form in die Verhandlungen einzubeziehen, selbst wenn diese direkt von den Folgen solch eines Abkommens betroffen wären* [51]. Таким чином читач отримує розуміння, як дії окремих держав впливають на загальноєвропейську безпеку та майбутнє України.

Висвітлення військових та економічних аспектів конфлікту також займає вагоме місце у публікаціях. Наприклад, стаття обговорює проблему фінансування України та використання заморожених російських активів: *Russisches Vermögen: Bundeskanzler Friedrich Merz will eingefrorenes russisches Vermögen für einen Kredit an die Ukraine nutzen* [51]. Такі матеріали поєднують політичний аналіз із практичними наслідками для ведення війни та підтримки держави.

Таким чином, «Die Zeit» поєднує аналітичне висвітлення дипломатичних процесів, оцінку міжнародних стратегій та детальний опис наслідків для України та Європи, що дозволяє читачеві сформувати комплексне уявлення про сучасний стан конфлікту.

Вважаємо, деоніми є політично ангажованими одиницями. Поява деантропонімічних найменувань пов'язана з актуальними подіями суспільно-політичного життя Німеччини. Процеси демократизації, пріоритет свободи слова та відсутність цензури у суспільстві практично не обмежують сферу їх вживання. Водночас, власні імена в німецькій мові відрізняються стислістю і лаконічністю, що робить деонімізацію можливою [12].

Вживання деонімів у новинному дискурсі німецьких медіа сприяє зменшенню дистанції між адресантом та адресатом, робить текст інформаційного повідомлення доступнішим. Під час створення своїх текстів журналісти спочатку орієнтуються на усередненого одержувача інформації. Для того, щоб вплинути на масову свідомість, вони знижують інтелектуальний рівень своїх висловлювань до простоти і зрозумілості і тим самим забезпечують інтерес до цього тексту для максимально різномірної аудиторії. Такий експресивний

мовний засіб, як деоніми, однаково успішно функціонує в усному мовленні, навколодискурсивному просторі та в дискурсі новин авторитетних ЗМІ.

3.4. Порівняльний аналіз: подібності та відмінності

Для аналізу схожості й відмінностей у лексиці та термінології новинного дискурсу українських та німецьких медіа застосовано метод зіставлення і порівняння, обрано тематику подій сьогодення в Україні.

Часто з'являється переконання, що лексика нібито «перекладаються» «самостійно», тобто автоматично, суто формальним застосуванням транслітерації, проте таке уявлення помилкове, адже, аналізуючи переклад (в нашому випадку – німецьку мову), зазвичай, все постає зовсім інакше. Наслідком такого формального підходу є велика кількість неузгоджень, неточностей у їхньому вживанні, тобто переклад здатен спотворити значення прізвища, посади, реалії тощо.

Без сумніву, ключовим викликом зіставлення текстів новин постає окреслення тієї універсальної характеристики, спираючись на яку визначаються взаємини смислової еквівалентності між німецькою та українською мовами. Встановлення тотожності на одному з рівнів означає мінімальну смислову еквівалентність. Коли відповідність зберігається на всіх мовних рівнях, ідеться про повну еквівалентність перекладу реалій. Відтак міра смислової близькості між мовами залежить від кількості рівнів, на яких виявляється така еквівалентність. Отже, поняття інваріанта пов'язується з категорією еквівалентності, яка зайняла важливе місце серед інших, схожих з нею за своєю термінологічною роллю понять (вірність, точність, адекватність).

Питання вибору способу передачі значення певної лексики виникає лише тоді, коли ця лексична одиниця не закріплена в німецькій мові, тобто не включена до словників або тематичних довідників. У разі перекладу вже засвоєних лексичних одиниць застосовуються наявні усталені відповідники, наприклад: *Charkiw – Харків, das ukrainische Parlament – український парламент*.

Відмінною рисою лексики також є те, що у представників цієї культури та носіїв німецької мови з ними виникають фонові знання та асоціації, які на

певному етапі міжкультурних та міжмовних взаємин відсутні в представників інших культур. Переклад подій в Україні передбачає передачу особливого колориту лексики, приймаючи до уваги їх неповторність.

У процесі аналізу текстів новин використовуються німецькомовні тексти з пошуком українських відповідників. Фактично, тут функціонують дві мовні системи, проте вони діють незалежно одна від одної, але пов'язані між собою, оскільки одночасно застосовуються комунікативно еквівалентні одиниці. Тобто досліджуючи німецький переклад новин маємо справу зі специфічним способом використання слів і словосполучень в суспільно-політичному дискурсі.

У сучасній перекладацькій практиці простежується зміщення акценту з транслітерації на транскрипцію, зокрема під час відтворення географічних назв. Водночас транскрипція рідко використовується ізольовано, оскільки зазвичай поєднується з іншими перекладацькими стратегіями, серед яких калькування, семантичне відтворення та транслітерація.

Найчастіше зустрічаються наступні заміни знаків: «ja» – «я», «ju» – «ю», «sch» – «ш», «tsch» – «ч», «w» – «в». При передачі інших знаків застосовується суворіша транслітерація, тобто «o» – «о», «u» – «у», «s» – «з, с», «m» – «м», «k» – «к».

Der ukrainische Präsident Wolodymyr Selenskyj hat einen neuen Gesetzesentwurf vorgelegt, der die Unabhängigkeit der Behörden sicherstellen soll [49] / Президент України Володимир Зеленський представив новий законопроект щодо забезпечення незалежності влади.

Nach Angaben aus Kyjiw wollen die Ukraine und Russland an diesem Mittwoch ihre direkten Gespräche in der türkischen Metropole Istanbul wieder aufnehmen [50] / За даними Києва, Україна та Росія планують відновити прямі переговори в турецькому мегаполісі Стамбулі цієї середи.

Антропоніми, які поєднані з іншими лексичними одиницями, наприклад, іменниками чи прикметниками, сигналізують про певні процеси чи характеристики явищ. Іменники та прикметники відтворюються мовою

перекладу шляхом пошуку словникового аналога, а імена власні – шляхом транскрипції.

In Kyjiw, wo einige tausend Menschen auf die Straße gingen, sprachen die Demonstranten von einem «Rückfall» in die Ära des prorussischen Präsidenten Wiktor Janukowitsch [50] / У Києві, де на вулиці вийшли кілька тисяч людей, демонстранти говорили про «рецидив» ери проросійського президента Віктора Януковича.

В українській та німецькій мовах алфавіти різняться, і, звичайно, літери теж. Деякі літери співпадають, і тоді транслітерацію застосовують у найсуворішому вигляді. Якщо ж треба передати знаки, яких немає ані в одній мові, тоді використовують ослаблений варіант: один знак замінюють двома, або навпаки, відповідно до особливостей конкретної мови. При перекладі назв місцевостей теж вдаються до цього методу. Але зазвичай у мові перекладу вже існує усталений відповідник для такої назви.

Janukowitsch war von 2010 bis 2014 im Amt , bis er während der als «Maidan-Revolution» bekannt gewordenen pro-europäischen Proteste nach Russland fliehen musste [50] / Янукович перебував при владі з 2010 по 2014 рік, поки не був змушений втекти до Росії під час проєвропейських протестів, відомих як революційний Майдан.

Порівняємо лексичне представлення новини прийняття в Україні антикорупційного закону в липня 2025 року в українських та німецьких медіа.

Таблиця 3.1

Представлення новини про антикорупційний закон в українських медіа

«Україна молода»	«День»	«Дзеркало тижня»
Верховна Рада 22 липня ухвалила закон щодо особливостей досудового	Президент України Володимир Зеленський підписав законопроект 12414, у якому є	Президент України Володимир Зеленський заявив, що не обговорив із суспільством

розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі зникненням осіб безвісти за особливих обставин в умовах воєнного стану, який зменшує повноваження та фактично позбавляє незалежності НАБУ і САП	положення, що фактично ліквідовують незалежність НАБУ та САП.	законопроект №12414, який знищив незалежність САП та НАБУ, тому що зосереджений на питанні війни.
---	---	---

Зауважимо, що таку новину аналізовані медіа представили по різному й дотично, особливо її не розширюючи інформативно, переважно посилаючись на інші ресурси.

Як повідомляє офіційний сайт Офісу Президента України, У Єлисейському палаці в Парижі Президент України Володимир Зеленський провів кількогадинну зустріч із Президентом Франції Емманюелем Макроном у форматі тет-а-тет... Основна тема – перемовини заради закінчення війни та гарантії безпеки. Глава держави поінформував про деталі вчорашньої зустрічі з американською стороною у Сполучених Штатах Америки. “Мир повинен стати дійсно надійним. Війна повинна закінчитись якнайшвидше. Від активності кожного лідера зараз багато залежить”, – наголосив Володимир Зеленський за підсумками зустрічі. Президент України зазначив, що сьогодні відбудуться переговори також з іншими лідерами [12]. (Зеленський та Емманюель Макрон узгодили наступні кроки на шляху до досягнення реального миру, 01.12.2025).

Цей уривок демонструє, як українські медіа висвітлюють дипломатичні ініціативи Президента України через призму міжнародної підтримки та активної участі у мирних перемовинах. Основний акцент робиться на прагненні до

стійкого миру та гарантіях безпеки, а також на координації дій із провідними світовими лідерами. Через включення цитат Зеленського формуються уявлення про його активну позицію та відповідальне керівництво процесом мирного врегулювання, що підкреслює конструктивний і стратегічний підхід України у міжнародній політиці.

Розглянемо представлення нового закону, підписаного президентом В. Зеленським, у німецьких медіа.

Таблиця 3.2

**Представлення новини про антикорупційний закон
в німецьких медіа**

«Die Zeit»	«Der Spiegel»	«Deutsche Welle»
<i>Das ukrainische Parlament will am kommenden Donnerstag und damit vor Beginn seiner vierwöchigen Sommerpause über eine Neufassung des Korruptionsgesetzes abstimmen, das Präsident Wolodymyr Selenskyj vorgelegt hat. Das Gesetz solle in einem Eilverfahren angenommen werden, teilte Parlamentspräsident Ruslan Stefantschuk mit.</i>	<i>Der ukrainische Präsident beugt sich dem Druck: Per Gesetz hatte Selenskyj die Autonomie zweier Antikorruptionsbehörden eingeschränkt, nach Protesten präsentiert er einen neuen Entwurf. Der gefällt auch der EU.</i>	<i>Ein Gesetz schwächte die Anti-Korruptionsbehörden und sorgte international für Kritik. Nun lenkt Präsident Selenskyj ein und legt binnen weniger Tage einen zweiten Gesetzentwurf vor, der ihre Unabhängigkeit sichern soll.</i>

Так, німецькі медіа презентують новину через призму ЄС і схвально. Представимо інші приклади:

Selenskyj reagierte mit dem neuen Gesetzesvorschlag auf die Kritik an der Einschränkung der Unabhängigkeit der Antikorruptionsbehörden im Land [49] / Новою законодавчою пропозицією Зеленський відповів на критику щодо обмежень незалежності антикорупційних органів країни.

Nach scharfer Kritik der Europäischen Union und anhaltenden Protesten Tausender Bürger hat der ukrainische Präsident Wolodymyr Selenskyj einen neuen Gesetzentwurf vorgelegt, der die Unabhängigkeit der Anti-Korruptionsbehörden wiederherstellen soll [50] / Після різкої критики з боку Європейського Союзу та триваючих протестів тисяч громадян, президент України Володимир Зеленський представив новий законопроект, спрямований на відновлення незалежності антикорупційних органів.

Der ukrainische Präsident beugt sich dem Druck der Protestierenden: Eine Neuauflage des Gesetzes zum Umbau der Antikorruptionsbehörden soll deren Unabhängigkeit sichern [51] / Президент України піддається тиску протестувальників: Нова версія закону про реструктуризацію антикорупційних органів покликана забезпечити їхню незалежність.

Українські суспільно-політичні реалії перекладені німецькою мовою наступним чином: антикорупційні органи – Antikorruptionsbehörden, нова редакція закону – eine Neuauflage des Gesetzes, закон про корупцію – Korruptionsgesetz.

Антикорупційні органи України НАБУ (Національне антикорупційне бюро України) та САП (Спеціалізована антикорупційна прокуратура України) перекладаються німецькою мовою в медіа так: das Nationale Antikorruptionsbüro (Nabu) і die Spezialisierte Antikorruptionsstaatsanwaltschaft (SAP), хоча в різних новинних ресурсах літери пишуться не всі з великої.

Am Dienstag war das eilig ins Parlament eingebrachte Gesetz mit großer Mehrheit gebilligt und anschließend von Selenskyj unterzeichnet worden. Es sieht vor, die bislang unabhängigen Antikorruptionsbehörden – das Nationale Antikorruptionsbüro (Nabu) sowie die Spezialisierte Antikorruptionsstaatsanwaltschaft (SAP) – der Generalstaatsanwaltschaft zu

unterstellen [51] / У вівторок закон, поспішно внесений до парламенту, був схвалений переважною більшістю голосів і згодом підписаний Зеленським. Він передбачає підпорядкування раніше незалежних антикорупційних органів – Національного антикорупційного бюро (НАБУ) та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) – Генеральній прокуратурі.

Am Dienstag hatte das Parlament in Kyjiw im Eiltempo Gesetzesnormen beschlossen, welche das 2015 geschaffene Nationale Antikorruptionsbüro (NABU) und die Spezialisierte Antikorruptionsstaatsanwaltschaft (SAP) weitgehend der Generalstaatsanwaltschaft unterstellen [48] / У вівторок парламент у Києві поспішно ухвалив закон, який значною мірою передає Національне антикорупційне бюро (НАБУ), створене у 2015 році, та Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (САП) під юрисдикцію Генеральної прокуратури.

Розглянемо висвітлення актуальних мирних ініціатив та дипломатичних переговорів за участі президента В. Зеленського у німецьких медіа.

Таблиця 3.3

**Представлення новини про мирні переговори
в німецьких медіа**

«Die Zeit»	«Der Spiegel»	«Deutsche Welle»
<i>Kurz vor dem Treffen zwischen US-Vertretern und Russland haben sich der französische Präsident Emmanuel Macron und der ukrainische Präsident Wolodymyr Selenskyj gemeinsam mit Verbündeten beraten. Macron empfing Selenskyj in Paris. ... Selenskyj</i>	<i>Selenskyj befindet sich gerade in der wohl schwierigsten Phase seiner Amtszeit. ... Die Chancen auf ein baldiges Ende des Krieges sind ungewiss. Aus dem Élysée heißt es, man wolle mit Selenskyj über Sicherheitsgarantien im</i>	<i>Der ukrainische Präsident Selenskyj berät in Paris mit Frankreichs Präsident Macron über den umstrittenen US-Friedensplan. ... Mit dem neuem Verhandlungsführer Rustem Umerow sucht Kiew nach Lösungen, während Russlands</i>

<i>schrieb auf X: „Der Frieden muss wirklich dauerhaft sein. Der Krieg muss so schnell wie möglich beendet werden.</i>	<i>Rahmen der »Koalition der Willigen« reden.</i>	<i>Haltung unklar ist. Kritiker zweifeln an Putins Friedensbereitschaft.</i>
--	---	--

Німецькі медіа висвітлюють тему мирних переговорів України та Росії через призму міжнародної дипломатії та ролі Президента України Володимира Зеленського. У виданні «Die Zeit» акцент робиться на підготовку до зустрічі між представниками США та Росії та на консультації Зеленського з союзниками, що підкреслює кооперативний характер дій України на міжнародній арені. Пряма цитата Зеленського про тривалий мир і якнайшвидше завершення війни передає його позицію щодо пріоритетності стабільності та закінчення конфлікту. У «Der Spiegel» увага зосереджена на внутрішніх викликах Зеленського, підкреслюючи, що він перебуває в найскладнішій фазі свого президентства, а шанси на швидке завершення війни залишаються невизначеними, що показує оцінку німецьких медіа щодо політичної ситуації в Україні. «Deutsche Welle» висвітлює переговорний процес у Парижі, акцентуючи на дискусії з президентом Франції Еммануелем Макроном та обговоренні суперечливого мирного плану США, а також на ролі нового керівника переговорів Рустема Умерова. При цьому підкреслюється невизначеність позиції Росії та сумніви критиків у готовності Путіна до миру, що демонструє об'єктивну подачу інформації та баланс оцінок. Загалом німецькі медіа поєднують відображення дипломатичних консультацій, внутрішньополітичних викликів та перспектив мирного врегулювання, передаючи як офіційну інформацію, так і оцінки зацікавлених сторін.

У німецькій мові аббревіатури малопоширені, оскільки переважно застосовуються скорочення, запозичені з англійської. Але у зазначених прикладах аббревіатури українських антикорупційних органів відтворені у відповідності з українськими еквівалентами.

Дослідження практичного матеріалу виявило, що найчастіше при перекладі з української на німецьку використовуються лексичні трансформації у вигляді транскрипції, тобто відтворення звукової форми вихідного тексту.

Аналіз також засвідчив, що лексичні трансформації використовувалися для перекладу реалій, зокрема антропонімів і топонімів. У межах цього дослідження до транскрипції віднесено й ті випадки, які не підпадають під офіційну українсько-німецьку систему транскрипції, наприклад: *Maidan* – *Майдан*.

Ядро німецької омонімії утворюють омоніми з одним коренем. У складних словах бачимо неоднакове функціональне значення омонімів, фіксацію за омонімічними основами різних смислів, деетимологізацію одного з омонімів та його трансформацію в морфему. Омонімізація аббревіатур зумовлена актуальністю синергетичного закону «найменшого навантаження».

Відверто кажучи, переклад з української німецькою мовою не обійдеться без перетворень. Граматичні перетворення передбачають зміни структури речення під час процесу перекладу з урахуванням норм перекладу. Трансформації можуть бути як повними, так і частковими, залежно від ступеня змін у структурі речення. Цей висновок підтверджується аналізом перекладів лексики та термінології. Зазвичай повна трансформація відбувається тоді, коли змінюються головні члени речення, такі як ключові слова або словосполучення, тоді як часткова - при зміні другорядних елементів. Крім того, трансформації можуть включати заміну частин мови.

Граматичні трансформації – це, насамперед, зміни у структурі речень та всілякі заміни, які стосуються синтаксису та морфології [33]. Вони зумовлені різними чинниками – як суто граматичними, так і лексичними, хоча провідну роль відіграють саме граматичні, тобто відмінності у будові мов. Вони присутні і в перекладах спеціалізованої лексики (зокрема законодавчої сфери, а також назв відповідних органів управління й нагляду).

На відміну від німецької, в українській мові немає таких граматичних категорій, як артикль, а також інфінітивних та дієприкметникових комплексів й абсолютної номінативної конструкції [22, с. 273]. Часткова відсутність відповідника або різниця у значенні та функціонуванні аналогічних форм і конструкцій потребує застосування граматичних трансформацій.

Специфічні риси німецької мови зумовлюють необхідність особливого перекладацького підходу до відтворення назв, оскільки передача їхніх окремих компонентів не завжди відповідає типовим для української мовної системи моделям. Однак, наполеглива праця німецьких перекладачів дозволила зберегти зміст кожної реалії або терміну, здолавши перекладацькі труднощі, спричинені розбіжностями у граматичній та структурній будові німецької й української мов.

Варто зауважити, що прямий переклад найчастіше використовується для коротких назв. Він полягає у трансформації синтаксичної структури оригіналу в аналогічну структуру мови перекладу [19 с. 162]. Це називається «нульовою» трансформацією, яка застосовується там, де мови оригіналу та перекладу мають ідентичні синтаксичні структури. Застосування цієї трансформації забезпечує однакове число мовних одиниць і їхній порядок розташування, як у вихідному тексті, так і в його перекладній версії

Отже, поведений аналіз дозволив визначити спільне і відмінне у представленні тематичної новини українськими та німецькими медіа. Безумовно, новинні тексти аналізованих медіа зосереджують у собі національно марковану лексику, серед якої знаходяться й терміни та реалії. Ці суспільно-політичні лексичні одиниці відіграють важливу роль у передачі національного колориту та специфіки суспільно-політичного стану держави. Рівень перекладу вимагає збереження задуму автора, якнайповнішого відтворення стилістичних особливостей вихідної інформації, а також збереження культурної специфіки іншої держави, що передається відповідною лексикою.

ВИСНОВКИ

У магістерській кваліфікаційній роботі досягнуто поставленої мети - здійснено комплексний аналіз особливостей дискурсу новин в українській та німецькій лінгвокультурах.

У процесі дослідження уточнено та систематизовано основні теоретичні поняття, зокрема дискурс, медіадискурс, новинний дискурс, новинне мовлення та лінгвокультура, а також визначено співвідношення між медіадискурсом і новинним дискурсом як його складовою. Встановлено, що новинний дискурс є ключовим механізмом формування інформаційної картини світу та реалізації впливу масмедіа на суспільну свідомість.

Проаналізовано специфіку новинного дискурсу як особливого типу масмедійної комунікації, що поєднує інформативну, інтерпретаційну та впливову функції і формується у взаємодії мовних та екстралінгвістичних чинників. З'ясовано, що новинний дискурс характеризується клішованістю, високим рівнем стандартизації та водночас чутливістю до соціально-політичних змін.

Досліджено лексичні та термінологічні особливості новинного мовлення, зокрема активне залучення суспільно-політичної, військової, економічної та правової термінології, неологізмів і запозичень. Виявлено труднощі перекладу термінологічних одиниць, зумовлені полісемією, відсутністю усталених еквівалентів та культурною маркованістю лексики.

Проаналізовано роль медіа у формуванні суспільної свідомості, встановлено, що новини не лише відображають події, а й беруть участь у конструюванні моделей світу, системи цінностей і суспільних уявлень адресата.

Визначено особливості української та німецької лінгвокультур у новинному дискурсі. З'ясовано, що українські новинні тексти акцентують на концептах національної ідентичності, стійкості, єдності та боротьби, тоді як німецькі медіа репрезентують лінгвокультуру через призму політичної коректності, соціальної відповідальності, екологічних і демократичних цінностей.

Охарактеризовано взаємодію мови та культури в новинному дискурсі, доведено, що лінгвокультура формується на перетині мовної та культурної систем і реалізується через стереотипи, концепти та культурно зумовлені мовні одиниці.

Проаналізовано новинні матеріали українських і німецьких медіа («Україна молода», «День», «Дзеркало тижня», «Die Zeit», «Der Spiegel», «Deutsche Welle»), що дало змогу виявити спільні та відмінні риси мовного оформлення новин, способи інтерпретації подій і культурно зумовлені стратегії подання інформації.

Узагальнено вплив культурних контекстів на новинний дискурс, доведено, що культурні чинники визначають вибір лексико-граматичних засобів, стилістичних прийомів, способів оцінювання та інтерпретації подій. Підтверджено, що адекватне розуміння й переклад новинних текстів можливі лише за умови врахування лінгвокультурної специфіки.

Отже, результати дослідження засвідчують беззаперечний вплив лінгвокультури на формування новинного дискурсу та підтверджують необхідність комплексного лінгвокультурного підходу до аналізу і перекладу новинних текстів українських та німецьких медіа.

Дискурс новин в українській та німецькій лінгвокультурах у вітчизняній та німецькій науках є малодослідженим. Коли для носіїв мови, розуміння навколишнього світу та текстів про суспільство тощо базується, насамперед, на знанні особливостей своєї культури та пов'язаних з нею реалій, у представника іншої культури виникають труднощі з осягненням того ж тексту, навіть рідною мовою. Відтак постає потреба в адекватному перекладі новинного дискурсу іноземною мовою.

У матеріалах, присвячених подіям в Україні, культурний компонент вирізняється як за кількісними, так і за якісними характеристиками. Кількісний вимір пов'язаний із рівнем інтенсивності впливу на реципієнта, тоді як якісний аспект відображає специфіку культурного змісту та способи його реалізації в

комунікативному процесі, що потребують ґрунтовного аналізу й докладного дослідження.

Культурний аспект в сучасному стані лінгвістичної науки є міждисциплінарним питанням, що сприяє розширенню меж подальших досліджень та адаптації методів. Аналіз лексики й термінології новинних дискурсів українською та німецькою мовами поєднує теорії та практики аналізу медійних текстів.

У зіставленні текстів з лінгвістичної та культурологічної точок зору, можемо виокремити симетрію або асиметрію всередині певного текстового жанру зі збереженням культурного впливу на інтерпретацію тексту. Симетричний переклад свідчить про спробу максимально наблизити передачу культурного сенсу, у той час як асиметрія свідчить про адаптацію, наприклад при перекладі лексичних одиниць і термінології суспільно-політичного спрямування, що потребує детального аналізу й може стати як перспективний напрям подальшого наукового аналізу

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Лінгвокультурні аспекти комунікативної толерантності. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. № 5. С. 108–118.
2. Білограць Х., Нечипір А. Мовностилістичні помилки ведучих українських телеканалів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Журналістські науки. 2019. Вип. 3, № 910. С. 129–135.
3. Бондарчук О. Ю., Гурко А. А. Особливості німецької лінгвокультури в новинах // *Актуальні проблеми дискурсології, перекладознавства та методики викладання: тези доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції*. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2025. С. 267-268.
4. Вусик Г. Л., Павлик Н. В. Неологізми як мовне відображення російсько-української війни 2022 року // *Закарпатські філологічні студії* / редкол.: І. М. Зимомря (голов. ред.), М. М. Палінчак, Ю. М. Бідзіля та ін. - Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1, вип. 23. С. 52–57.
5. Галицька О. Б. Таксономічний аспект дослідження дискурсу (огляд) // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія філологічна / Нац. ун-т «Острозька академія». Острог, 2012. Вип. 23. С. 42–45.
6. Галицька О. Б., Хайчевська Т. М. Політичні відонімні утворення у сучасному різномовному медійному дискурсі // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : Серія «Філологія»*. 2019. Вип. 7(75). С. 117–120.
7. Галицька О. Б. Європеїзми сучасного різномовного різножанрового медіадискурсу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 14(82). С. 134–138.
8. Галицька О. Європеїзми в сучасному німецькому медійному дискурсі: *Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика: зб. матеріалів III*

- Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 25 травня 2022 р.). Полтава: ПДАУ, 2022. С. 22–24.
9. Гурко А. А.. Аналіз дискурсу новин // *Актуальні проблеми дискурсології, перекладознавства та методики викладання: тези доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції*. - Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2025. С. 22-25.
 10. Гурко А. А. Взаємодія мови, дискурсу та медіа у формуванні суспільної свідомості // *SCIENTIA EST POTENTIA: молодіжний науковий вісник факультету іноземної філології: наук. журн.* / - Луцьк, 2025. - №12. С. 8-13.
 11. Гончарук-Чолач Т. *Засоби масової інформації в політичному житті суспільства: монографія*. – К.: Ліра-К, 2020. 254 с.
 12. *День*: Газета онлайн. URL: <https://day.kyiv.ua> (дата звернення: 01.12.2025).
 13. *Дзеркало тижня*: Газета онлайн. URL: <https://zn.ua> (дата звернення: 01.12.2025).
 14. Загнітко А. П. *Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни*. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 2. 350 с.
 15. Зайко Л. Я. *Мас-медіа як чинник формування суспільної свідомості: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософських наук: 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії»* / Л. Я Зайко. Житомир, 2019. С. 1–3.
 16. Ковальова О. *Стилістичні особливості гіпертекстових посилань у французьких інтернет-ЗМІ* // Вісник КНЛУ. Серія Філологія, т. 21, 2018. С. 58–68.
 17. Колесникова М. О. «Військова термінологія: стан, проблеми та перспективи досліджень». Журнал «Мовознавство», 2020. № 5. С. 23–33.
 18. Колядич М. В. *Стан української мови на сучасному телебаченні. Матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ*, Вінниця, 22–24 березня 2017 р. URL :

- <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2017/paper/view/2246> (дата звернення: 01.08.2025).
19. Коптілов В. *Теорія і практика перекладу: навчальний посібник*. Київ: Юніверс, 2002. 280 с.
 20. Ладоня К. Ю. *Неологізми в українській мові: сутність, визначення, принципи класифікації та функціонування*. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : збірник наукових праць. Серія : Філологія. Одеса, 2018. Вип. 36. Т. 1. С. 38–40.
 21. Лильо Т. *Світоглядна журналістика : навчальний посібник*. Львів : ПАІС, 2010. 152 с.
 22. Лисенко Г. Л., Чепурна З. В. *Граматичні трансформації як основа перетворення структури речення в процесі перекладу науково-технічних текстів*. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна. 2014. Вип. 45. С. 272–274.
 23. Макогончук Н. В. *Культура та засоби масової інформації*. The II-d International Science Conference «The combination of theory and practice, experience and perspectives», February 12 – 13, 2021, Amsterdam, Netherlands. С. 9–10.
 24. Матузкова О. П. *Лінгвокультура та переклад : монографія*. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2022. 226 с.
 25. Мініч Л. С., Кучеренко Д. Ю. *Порушення лексичних норм на українських телеканалах як одна з проблем якісного ефірного мовлення*. Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія. 2019. Вип. 20. С. 211–216.
 26. Навальна М. *Складнощі редагування іншомовних лексем у мові засобів масової інформації*. Мова. Суспільство. Журналістика: матеріали XXIV міжнародної науковопрактичної конференції з проблем функціонування і розвитку української мови (Київ, 2 листопада 2018 р.). Київ: Інститут журналістики. 2018. С. 42–45.

27. Нечипоренко В. О. *Мовні засоби формування лінгвокультурної специфіки публіцистичного тексту* // *Закарпатські філологічні студії* / редкол.: І. М. Зимомря (голов. ред.), М. М. Палінчак, Ю. М. Бідзіля та ін. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1, вип. 25. С. 145–150.
28. Пігур М. В. *Специфіка неологізмів у мові сучасних ЗМІ. Регіональна журналістика: реалії, виклики, перспективи : матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції* (м. Тернопіль, 15 квітня 2021 року), 188 с. С. 159–162.
29. Різун В. В., Непийвода Н. Ф., Корнєєв В. М. *Лінгвістика впливу: монографія*. Київ. 2005. 148 с.
30. Романюк Ю. В. *Словотворчий потенціал нових засобів номінації у сучасній українській мові* // *Мови та культури у новій Європі : контакти і самобутність* : Зб. наук. допов.. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. С. 48–56.
31. Руда О. Г. *Вибір мови як маніпулятивна стратегія. Наукові праці Кам'янець Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. 2009. № 20. С. 553–556.
32. Рябчук М. *Від Малоросії до України: парадокси запізнілого націєтворення*. Київ : Критика, 2000. 304 с.
33. Соломенко Л. *Особливості впливу сучасних засобів масової інформації на формування та розвиток масової мовленнєвої культури. Культура і сучасність*. №2, 2022. С. 42–48.
34. Стишов О. А. *Динаміка лексичного складу сучасної української мови. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб.* Біла Церква : «Авторитет», 2019. 198 с.
35. Таран А. А. *Конкурування номінацій у сучасній українській літературній мові : тенденції стабілізації нової лексики : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандид. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова»*. Київ, 2010. 20 с.

- 36.Теремко В. І. *Видавництво-XXI. Виклики і стратегії : монографія*. Київ : Академвидав, 2012. 328 с.
- 37.Тріщук О. В. *Науково-інформаційний дискурс як соціокомунікативне явище : монографія*. НТУУ «Київ. політехн. інт». Київ, 2009. 392 с.
- 38.Україна молода. Газета онлайн. URL: <https://umoloda.kyiv.ua> (дата звернення: 01.12.2025).
- 39.Українська мова і європейський лінгвокультурний контекст : збірник наукових праць / за ред. Б. М. Ажнюк та ін. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 367 с.
- 40.Холод О. М. *Медіа й теорії соціальних комунікацій: монографія*. Київ, 2017. 409 с.
- 41.Чайковська О. Ю. *Вираження експресивності у теленовинах. Формула компетентності сучасного перекладача: матеріали VI Міжнародної науково-методичної конференції*. 23 березня 2016 р. Київ : НТУУ «КПІ». С. 220–222.
- 42.Чайковська О.Ю. *Усне мовлення в телевізійних випусках новин. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологічна. 2016. Вип. 62. С. 340–342.
- 43.Шапарь У. В. *Функціональні особливості українських історико-культурних реалій як проблема перекладу // Theoretical and empirical scientific research: concept and trends. Volume 3. July 24, 2020. Oxford, United Kingdom*. С. 172–174.
- 44.Bär J. *Schlüsselbegriffe als Kulturvermittler. Zur Semantik und Funktion von kulturspezifischen Lexemen des Schweizerdeutsch // Linguistische Treffen in Wrocław*. 2018. Vol. 14. S. 259–268.
- 45.*Beschäftigte bei TikTok in Berlin protestieren gegen Jobabbau*. 23.07.2025. URL: <https://www.manager-magazin.de/unternehmen/tech/tiktok-berliner-mitarbeiter-protestieren-gegen-stellenabbau> (дата звернення: 01.08.2025).

46. Benveniste E. *Animal Communication and Human Language: The Language of the Bees*. *Diogenes* 1 (1):1-7 (1953). URL: <https://philpapers.org/rec/EBEACA> (дата звернення: 01.08.2025).
47. Berger P. L., Luckmann T.. *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*. N. Y. : Penguin Books Ltd. 1991. 249 p.
48. Borčić N., Wollinger S. Deutschland, Österreich, Luxemburg und die Schweiz: Identität und Sprachpolitik // *Informatologia*. 2008. № 41. S. 156–160.
49. *Der Spiegel*. URL: <https://www.spiegel.de> (дата звернення: 01.12.2025).
50. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/de/themen/s-9077> (дата звернення: 01.12.2025).
51. *Die Zeit*. URL: <https://www.zeit.de/index> (дата звернення: 01.12.2025).
52. Dubois D. S., Cance C. *Vers une sémiotique du sensible: des couleurs en discours et en pratiques // Histoire Epistémologie Langage*. 2012. No. 34 (1).
53. Fairclough N. *Language and Social Change*. Cambridge : Polity Press, 1992. 259 p.
54. Fowler R. *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*. L. ; N. Y. : Routledge, 1991. 254 p.
55. Foucault M. *Die Ordnung des Diskurses*, Frankfurt a. M.: Fischer Taschenbuch, 1991.
56. Guillaume G. *Leçons de linguistique, 1956-1957 / éd. par G. Plante*. Québec – Lille: P. U. Laval-PUL, 1982.
57. Habermas J. *Erläuterungen zum Begriff des kommunikativen Handelns. In Vorstudien und Ergänzungen zur Theorie des kommunikativen Handelns*. Frankfurt am Main: Suhrkamp. 1989. S. 571–606.
58. Hangay Z. Szövegtan // *Le livre de la langue hongroise / dir. A. Jászó Anna*. 8e éd. Budapest: Trezor, 2007.
59. Hoffmann E. *Kulturelle Schlüsselkonzepte. Linguistische Beiträge zur Slavistik. XI. JungslavistInnen-Treffen in Cambridge*. 19–22 September 2002. Hrsg. Von B. Hansen. München : Otto Sagner, 2004. S. 45–71.

60. Humboldt W. von. *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluß auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts* / W. von Humboldt – Werke, Bd. III. 1963. S. 368–756.
61. *Kann man TikTok-Follower so einfach kaufen wie Bier?* Von Lisa Ludwig. 19.07.2025. Der Spiegel: <https://www.spiegel.de/netzwelt/web/kann-man-tiktok-follower-so-einfach-kaufen-wie-bier-a-6773b29a-796e-40fd-8c4d-b0185c6da9e1> (дата звернення: 01.07.2025).
62. Kerbrat-Orecchioni C. *Le discours en interaction*. P.: Dunod, 2005.
63. Klein J. *Reden und Diskurse. Aptum. Zeitschrift für Sprachkritik und Sprachkultur*. 19. Jahrgang, 2023, Heft 02 und 03, S. 159–167.
64. Kuße H. *Kulturwissenschaftliche Linguistik. Eine Einführung*. Göttingen: Vandenhoeck& Ruprecht, 2012. 319 S.
65. Nelson T. H. «Complex information progressing: a file structure for the complex, the changing and the indeterminate». URL: <https://dl.acm.org/doi/10.1145/800197.806036> (дата звернення: 21.08.2025).
66. Quemada B. *Notes sur lexicographie et dictionnaire* // Cahiers de lexicologie. 1987. No. 51.
67. Saussure Ferdinand de. *Course in General Linguistics*. New York: Columbia University Press, 2011. Tradução de: Wade Baskin.
68. *Splitter der neuen Welt. Ein Essay von Jonas Schaible*. Der Spiegel. 12.07.2020. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/die-neue-corona-normalitaet-welche-veraenderungen-bleiben-und-welche-nicht-a-39fdde39-b317-493a-900b-80ba95704e49> (дата звернення: 01.07.2025).
69. *Trump-Clan will 3 Milliarden Dollar in Kryptowährungen investieren*. 27.05.2025. URL: <https://www.managermagazin.de/finanzen/geldanlage/bitcoin-trump-clan-plant> (дата звернення: 01.07.2025).
70. Van Dijk T. *Discourse, context and cognition* // *Discourse Studies*, 2006. Vol. 8 (1). P. 159–177.

71. Van Dijk T. *Discourse semantics and ideology // Discourse and Society*. 1995. Vol. 6 (2). P. 243–289.
72. Van Dijk T. *Discourse and Context A sociocognitive approach*. Cambridge : Cambridge University Press, 2008.
73. Van Dijk T. *Discourse and Knowledge: A Sociocognitive Approach*. Cambridge : Cambridge University Press. 2014. 549 p.
74. Van Dijk T.. *News as Discourse*. Hillsdale, N. J. : Lawrence Erlbaum Associates Inc. 1988. 200 p.
75. *Verbandschef fordert Schulungen gegen Fake News für Geschichtslehrer*. 20. Juli 2025. Die Zeit. URL: <https://www.zeit.de/politik/2025-07/fake-news-lehrer-fortbildung-demokratie> (дата звернення: 01.08.2025).
76. Weinreich U. *Explorations en théorie sémantique*. Présentation, traduction de l'anglais et commentaires de Marie-Noëlle Gary-Prieur. Arras: Artois Presses Université, 2009.
77. Wodak R., Busch B. *Approaches to media texts*. In J. Downing, D. McQuail, Ph. Schlesinger, E. Wartella (Eds), *Handbook of Media Studies*, 2004. Pp. 105–123.